

Somalia – Kvinnlig könsstympning

Om rapporten

Denna rapport är skriven i enlighet med [EU:s allmänna riktlinjer för framtagande av landinformation \(2008\)](#). Den är en opartisk presentation av tillförlitlig och relevant landinformation avsedd för handläggning av migrationsärenden.

Rapporten bygger på noggrant utvalda informationskällor. Alla källor refereras med undantag för beskrivning av allmänna förhållanden eller där Lifos expert är en källa, vilket i så fall anges. För att få en så fullständig bild som möjligt bör rapporten inte användas exklusivt som underlag i samband med avgörandet av ett enskilt ärende utan tillsammans med andra källor.

Informationen i rapporten återspeglar inte Migrationsverkets officiella ståndpunkt i en viss fråga och Lifos har ingen avsikt att genom rapporten göra politiska eller rättsliga ställningstaganden.

Lifosrapport: Somalia – Kvinnlig könsstympning (version 1.1)

2019-08-27

Lifos – Center för landinformation och landanalys inom migrationsområdet

© Migrationsverket (Swedish Migration Agency), 2019

Omslagsbild: Anette Ivarsson ©

Publikationen kan laddas ner från <http://lifos.migrationsverket.se>

Innehåll

English summary.....	5
General remarks on FGM in Somalia	5
The Somali legal system's capacity and integrity	6
Deinfibulation and reinfibulation	6
1. Inledning	7
1.1. Bakgrund	7
1.2. Avgränsning och syfte	7
1.3. Terminologi	8
1.4. Allmänt om landinformation gällande Somalia	8
1.4.1. Om Puntland och Somaliland.....	9
1.5. Allmänt om kvinnor i Somalia	10
1.5.1. Klansystemet och kvinnor.....	10
1.5.2. Kvinnors allmänna situation i Somalia	10
2. Könstympling i Somalia	11
2.1. WHO:s typer.....	11
2.2. Könstymplingens påverkan på hälsan.....	12
2.3. Former av könstympling i Somalia.....	13
2.3.1. Infibulering ("faraonisk omskärelse").....	14
2.3.2. Sunna.....	14
2.3.3. Förändringar i könstymplingsform	15
2.3.4. Omskärelse av pojkar	16
2.4. Motiv för könstympling	16
2.4.1. Religionens koppling till könstympling	17
2.5. Attityder till könstympling i Somalia	18
2.5.1. Somaliland	18
2.6. Utförare	18
3. Frekvensen av könstympling	19
3.1. Ålder vid initial könstympling	20
3.2. Utbildningsnivå och socioekonomi	21
3.3. Geografisk utbredning	21
3.3.1. Somaliland	22
3.3.2. Områden kontrollerade av Al-Shabaab.....	22
3.3.3. Skillnader mellan stad- och landsbygd	23
3.4. Klaner och minoritetsgrupper.....	24
4. Synen på att vara icke-könstympad i Somalia.....	24
4.1. Somaliland.....	25
5. Beslutsfattande vid könstympling av flickor	25
5.1. Somaliland.....	27
6. Legal status.....	27
6.1. Allmänt om det somaliska rättsväsendet	27
6.2. Federal och konstitutionell lagstiftning.....	28
6.2.1. Särskilt om Puntland	29
6.3. Somaliland.....	29

6.4.	Gränsöverskridande könsstympning och diasporan	30
6.5.	Värdegrundsarbete mot könsstympning	30
6.5.1.	Puntland	31
6.5.2.	Somaliland	32
7.	Deinfibulering	32
7.1.	Synen på en deinfibulerad kvinna	32
7.2.	Deinfibulering av medicinska skäl	34
8.	Reinfibulering (återstympning)	35
8.1.	Beslutsfattande vid reinfibulering	37
9.	Lifos kommentar	38
9.1.	Könsstympning av flickor	38
9.2.	Förändringar i könsstympningsform	39
9.3.	Deinfibulering och reinfibulering	40
9.4.	Statens kapacitet och integritet	41
9.4.1.	Somaliland	42
9.5.	Familjens beslutsmonster	42
	Källförteckning	44
	Elektroniska källor	44
	Tryckta källor	46
	Muntliga källor	46

Tidigare versioner

<i>Version</i>	<i>Titel</i>	<i>Upphovsdatum</i>	<i>Lifosnr.</i>
1.0	Lifosrapport: Somalia – Kvinnlig könsstympning (version 1.0)	2019-04-16	43065

English summary

This report analyzes the widespread practice of female genital mutilation (FGM) in Somalia. The report is primarily based on interviews conducted during Lifos' Fact-Finding Mission to Kenya (Nairobi) and Somalia (Mogadishu, Garowe and Hargeisa) in October 2018 where more specifically the sub-topics of deinfibulation (the process whereby an infibulated woman is incised) and reinfibulation (the process whereby a deinfibulated woman is infibulated anew) were discussed with Lifos' interlocutors.

General remarks on FGM in Somalia

Generally, FGM is almost universally practiced in Somalia, with little variety in between socioeconomic groups, geographic locations and level of education. Somalis are most commonly mutilated at ages 5-10. Generally women and girls who have not been circumcised are called derogatory names and in some contexts viewed as impure. In larger cities, it is possible for a woman or girl to hide her status from society, whereas this is more difficult in a rural society where girls usually are mutilated together at a specific age and time.

Generally there are two widely practiced types of FGM in Somalia; *gudniinka fircooniga* or 'pharaonic circumcision' (in the report referred to as 'infibulation') and *gudniinka sunna* or 'sunna circumcision' (in the report referred to as 'sunna'). Traditionally infibulation has been the most common type of FGM practiced in Somalia, but several of the interlocutors suggest a trend whereby most Somalis now practice sunna instead of infibulation. Data is, however, lacking on the prevalence of FGM in Somalia today, and the comparative quantitative studies of significance are outdated. It should also be noted that the prevalence of families completely renouncing the practice of FGM probably is very low.

Lifos' interlocutors states that although sunna is widely regarded as a procedure whereby a woman is not stitched, there is no widely accepted definition of the term sunna and there are examples of women claiming to have undergone sunna although in fact they have been victims of infibulation. One reason for this is that the traditional birth attendants (TBA), generally use FGM as an income-generating activity, and for economic reason prefer to perform infibulation. FGM being an income-generating activity is, according to several sources, a reason why the practice is continued.

Another reason for the continued practice of FGM is the religious significance of the word sunna. It is important to note, however, that there is no correlation between people of specific religious denominations and the FGM practice. Another important note on terminology is that the term "FGM" in a Somali context is interpreted as only referring to "infibulation"/"pharaonic circumcision" and does not include the sunna practice.

The practice of FGM must be viewed in the collectivist and patriarchal Somali society, where marriage is central to any individual's status and prosperity. A young woman's virginity is central at the time of marriage, and infibulation is in a traditional context viewed as a guarantee for virginity. A woman who engaged in pre-marital sexual intercourse, which is widely regarded as illegal in the Somali context, has a lesser chance of marrying under fortunate conditions. In a traditional context, where the family and the society expect the woman to have undergone infibulation, it would be suspicious if the woman did not undergo this type of FGM. In this context, if information or rumors on the woman's status is being spread in society, it affects the woman's reputation and thus her marriageability. It also affects the reputation of her family, and her sisters' marriageability. Thus, a woman's FGM status can directly or indirectly stigmatize her and her family.

The Somali legal system's capacity and integrity

Generally the pluralistic Somali legal system, where civil law runs parallel to Somali customary law (*xeer*) and a multitude of interpretations of Sharia law, lacks capacity and integrity. There is no national legislation that prohibits all types of FGM in Somalia, and although other legislation theoretically can be used to prosecute perpetrators there are to Lifos' knowledge no known convictions. In Somaliland and Puntland religious leaders have issued religious decrees (*fatwa*) to prohibit infibulation, but religious scholars in Somalia still do not agree on whether sunna should be continued or prohibited.

Deinfibulation and reinfibulation

The process of deinfibulation (incision) is a process many infibulated women are going through some time in life, most commonly at intercourse or at delivery. For a deinfibulated woman, the situation varies depending on her marital status. A young, unmarried, deinfibulated woman must be viewed in her context, which is depending on the general views of her family, her society and, most importantly, her prospective husband. If the prospective husband expects to marry an infibulated woman, the woman can be rejected for marriage if she displays her status. If she doesn't display her status, the husband is most likely to react strongly when he finds out that the woman is not infibulated. The reactions can range from pure disappointment and suspicion, to immediate divorce and information of the woman's status spreading in society. If rumor of the woman's status is spread, there is a risk of stigmatization as the woman might be viewed negatively by her community and be forced to re-marry under less preferable conditions. The connotations in these cases is that the deinfibulated woman is considered to have had pre-marital sex. Whether a medical certificate could help the woman in explaining why she is deinfibulated depends once again on the specific circumstances the woman is in.

If a married, infibulated woman is giving birth, deinfibulation is a necessity.

After giving birth, the woman generally decides herself whether or not she wants to undergo a new infibulation, called a reinfibulation. This decision can however be affected by the attending (female) family members and the TBA, and there are examples of women having been reinfibulated against their will after delivery. Once again, the specific context of the woman needs to be considered, including the expectations of the husband. Generally, however, the importance of infibulation because of its connotations to virginity, is more important prior to marriage.

None of the consulted sources have heard of returning deinfibulated Somali women, nor have they heard of a deinfibulated woman having been forcefully reinfibulated upon return to Somalia. The voluntary aspect of reinfibulation, however, needs to be viewed in each woman's particular context, and although there are no (known) forced reinfibulations performed the pressure a woman's husband and family can mobilize is extensive and could strongly affect her decision-making.

1. Inledning

1.1. Bakgrund

Migrationsverket ska verka för att alla sökande behandlas likvärdigt oavsett kön, könsuttryck och sexuell läggning och oavsett om den sökande är barn eller vuxen. Detta slås fast i *Migrationsverkets handlingsplan för likvärdig behandling 2019–2020* och är en del av målen att stärka kvalitén i ärendehandläggningen och service till sökande.

Könsstympning är uteslutande en företeelse som rör flickor och kvinnor och majoriteteten av de drabbade härstammar från afrikanska länder. Förevarande rapport är framtagen mot bakgrund av ett efterfrågat behov från Migrationsverkets enheter som prövar utlänningsärenden. Rapporten syftar till att ge fördjupad och sammanställd information gällande könsstympning i Somalia och som ett led i att implementera Migrationsverkets handlingsplan för likvärdig behandling.

Somalia är ett av de länderna i världen där kvinnlig könsstympning är mest utbredd. Efter en analys av landinformationsbehoven för Migrationsverkets operativa verksamhet noterar Lifos att det förekommer att somaliska flickor och kvinnors asylskäl härrör till frågan om könsstympning. Under den utredningsresa som Lifos företog till Mogadishu, Garowe och Hargeisa i Somalia samt Nairobi i Kenya under oktober 2018 var bland annat frågan om könsstympning i fokus.

1.2. Avgränsning och syfte

Denna rapport syftar till att svara på frågor om vilka könsstympningsformer som praktiseras i Somalia, hur utbredd sedvänjan är, somalisk lagstiftning och värdegrundsarbete mot könsstympning, vilka attityder som finns till könsstympning i det somaliska samhället, beslutsmönstret kring huruvida en

flicka ska könsstympas eller inte, risken för återstympning (reinfibulering) samt hur en kvinna som öppnats upp (deinfibulerats) tas emot i det somaliska samhället.

1.3. Terminologi

Den vanligaste beteckningen för alla de ingrepp på genitalierna som en kvinna kan utsättas för är *kvinnlig könsstympning*. Begreppet är dock problematiskt då många som utsätts är flickor och då en person som utsätts för könsstympning inte alltid ser sig själv som ett offer. De som drabbats ser inte heller nödvändigtvis ingreppet som något negativt.¹ Flera internationella organisationer, däribland Världshälsoorganisationen (WHO) och FN:s barnfond (UNICEF), använder det engelska begreppet *female genital mutilation* (FGM) som ett samlingsnamn för att beteckna alla former av kvinnlig könsstympning. Även det värdeneutrala begreppet *female genital cutting* (FGC) förekommer då *mutilation* (stympning) kan anses laddat samtidigt som det mer neutrala begreppet *circumcision* (omskärelse) tonar ned ingreppens potentiella skadeverkan för den utsatta.²

I Sverige är könsstympning förbjudet genom lag (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor. I lagens 1 § är definitionen av könsstympning: ”Ingrepp i de kvinnliga yttre könsorganen i syfte att stympa dessa eller åstadkomma andra bestående förändringar av dem”.³ I denna rapport används därför konsekvent begreppet kvinnlig könsstympning som ett samlingsnamn för alla de ingrepp på icke-medicinsk grund som görs på en flicka eller kvinnas genitalier.

1.4. Allmänt om landinformation gällande Somalia

Trots att säkerhetsläget under lång tid, framförallt i södra och centrala Somalia, varit prekärt finns en relativt god tillgång på information om Somalia. Det är dock svårt att få information från primär- och originalkällor i områden där Al-Shabaab har närvaro, vilket påverkar kvaliteten på informationen från de områdena.

Sedan 1995 har UNICEF arbetat med att ta internationellt jämförbar data om kvinnors och barns situation i världen, vilka betecknas *Multiple Indicator Cluster Surveys* (MICS). Den senaste MICS med data från hela

¹ Se bland annat Socialstyrelsens rapport *Kvinnlig könsstympning – Ett stöd för hälso- och sjukvårdens arbete*, 2016, s. 30,

<https://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/20282/2016-6-59.pdf> (hämtad 2019-02-28)

² Berggren, Vanja m.fl., *Being Victims or Beneficiaries? Perspectives on Female Genital Cutting and Reinfibulation in Sudan*, *African Journal of Reproductive Health / La Revue Africaine de la Santé Reproductive*, 2006 (vol. 10, nr 2), s. 24-36

³ Se *Lag (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor*, http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-1982316-med-forbud-mot-konsstympning-av_sfs-1982-316 (hämtad 2019-02-25)

Somalia är från 2006.⁴ Därefter har ytterligare två MICS genomförts på regional nivå under 2011, den ena med data från Somaliland⁵ och den andra med data från de nordöstra delarna av Somalia (Puntland).⁶ Dessa tre MICS har varit viktiga källor för framtagandet av denna rapport, och hänvisas nedan till som *MICS Somalia 2006*, *MICS Somaliland 2011* respektive *MICS Puntland 2011*. I sammanhanget bör åldern på dessa noteras, vilket beror på avsaknaden av jämförbara kvantitativa undersökningar som berör frågan om könsstympning i Somalia. En ny MICS för Somaliland är under framtagande, vilken sannolikt är klar 2020.⁷

1.4.1. Om Puntland och Somaliland

Somalia är en federal republik och består av de sex delstaterna Jubaland, South West Somalia, Hirshabelle, Galmudug, Puntland och Somaliland. Puntland utropade sig som en autonom stat 1998, men ser sig idag som del av den federala republiken. Då Puntland till skillnad från de övriga fyra delstaterna i södra och centrala Somalia har en relativt väl fungerande administration, särskiljs Puntland stundtals från de andra delstaterna, så även i denna rapport.⁸ Det bör också påpekas att Al Shabaab fortsatt kontrollerar vissa delar av framförallt södra och centrala Somalia, och inom detta område har de egen administration och rättstillämpning.⁹

År 1991 utropade Somaliland sin självständighet. Somaliland fungerar de facto som en självständig stat även om dess självständighet inte är internationellt erkänd. Somalilands syn på sin självständighet står således i kontrast mot den federala regeringens uppfattning, där den senare ser Somaliland som del av den federala republiken Somalia. I rapporten redovisas stundtals information specifik för Somaliland, vilket huvudsakligen beror på att de källor som Lifos konsulterat i Somaliland specificerat att deras information endast rör detta område.

⁴ UNICEF, *Somalia MICS 2006 Report*, 2006, https://mics-surveys-prod.s3.amazonaws.com/MICS3/Eastern%20and%20Southern%20Africa/Somalia/2006/Final/Somalia%202006%20MICS_English.pdf (hämtad 2019-04-01)

⁵ UNICEF m.fl., *Somaliland Multiple Indicator Cluster Survey 2011, Final Report*, 2014, https://mics-surveys-prod.s3.amazonaws.com/MICS4/Eastern%20and%20Southern%20Africa/Somalia%20%28Somaliland%29/2011/Final/Somalia%20%28Somaliland%29%202011%20MICS_English.pdf (hämtad 2019-04-01)

⁶ UNICEF m.fl., *Northeast Zone Multiple Indicator Cluster Survey 2011, Final Report*, 2011, https://mics-surveys-prod.s3.amazonaws.com/MICS4/Eastern%20and%20Southern%20Africa/Somalia%20%28Northeast%20Zone%29/2011/Final/Somalia%20%28Northeast%20Zone%29%202011%20MICS_English.pdf (hämtad 2019-04-01)

⁷ Internationell organisation i Hargeisa, Somaliland (C), samtal med Lifos, Hargeisa, 2018-10-24

⁸ European Asylum Support Office. *EASO, EASO Country of Origin Information Report. Somalia Security Situation*, 2017-12-21, <https://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=40672> (hämtad 2019-03-28); BBC, *Puntland Profile*, 2019-03-11, <https://www.bbc.com/news/world-africa-14114727> (hämtad 2019-04-02)

⁹ FN-tjänsteman, samtal med Lifos, Mogadishu, 2018-10-16

1.5. Allmänt om kvinnor i Somalia

1.5.1. Klansystemet och kvinnor

I Somalia är tillhörigheten till en klan central för en individs identitet, och det skydd man kan få från sin klan spelar en betydande roll för en individs möjligheter i det somaliska samhället. Somaliska statens bristande förmåga att tillgodose basala rättigheter, säkerhet och skydd för sina medborgare gör att det skydd som en klan kan erbjuda är helt avgörande för många somalier. I den somaliska sedvanerätten, *xeer*, får kvinnan dock inte föra sin egen talan utan företräds då av en manlig klanrepresentant. Somaliska kvinnors situation måste således ses i ljuset av den kollektiva struktur som de lever i. Läs mer i [Lifos rapport om kvinnors position i klansystemet](#).¹⁰

1.5.2. Kvinnors allmänna situation i Somalia

Trots att den federala konstitutionen förbjuder diskriminering mellan kvinnor och män, är kvinnor systematiskt underordnade män i det somaliska samhället, och i det politiska och det juridiska systemet.¹¹ Det finns begränsad information om utbredningen av könsrelaterat våld i Somalia, men i en undersökning 2018 framgår att var tredje tillfrågad somalisk kvinna hade utsatts för någon form av fysiskt eller sexuellt våld.¹² Internt fördrivna kvinnor och flickor är särskilt utsatta. Såväl federala som regionala myndigheter har dock gjort insatser för att öka kapaciteten att lagföra brottslingar.¹³

Enligt Somalias provisoriska konstitution är ett barn en person som är under 18 år gammal, och ett äktenskap kan inte ingås om någon av parterna inte uppnått ”mognadsålder”.¹⁴ Traditionellt sett ses dock barn över 15 år ofta som vuxna i Somalia.¹⁵ Flickor från tonåren och framåt kan därmed giftas bort med väsentligt äldre män efter beslut av sina pappor. En flicka som vägrar kan förskjutas från sin familj, och om hon flyr landet kan hon letas upp och ”återtas” till Somalia. Om flickan i de situationerna ber släktingar om hjälp kommer de sannolikt återlämna henne till familjen.¹⁶ Enligt en

¹⁰ Migrationsverket, Lifos. Center för landinformation och landanalys inom migrationsområdet, *Lifosrapport: Somalia: Kvinnors position i klansystemet*, v. 1.0, 2018-04-27, <https://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=41295> (hämtad 2019-04-15)

¹¹ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2017 – Somalia*, 2018-04-20, <https://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=41213> (hämtad 2019-03-14)

¹² John Hopkins University m.fl., *Gaining Insights Into the Pervasiveness of Gender Based Violence in the Three Regions of Somalia*, 2018, (länk saknas)

¹³ Human Rights Watch, *World Report 2019 – Somalia*, 2019, <https://www.hrw.org/world-report/2019/country-chapters/somalia> (hämtad 2019-04-02)

¹⁴ *The Federal Republic of Somalia Provisional Constitution*, 2012, <http://hrlibrary.umn.edu/research/Somalia-Constitution2012.pdf> (hämtad 2019-03-28)

¹⁵ UN Security Council, *Report of The Secretary-General On Children and Armed Conflict In Somalia*, 2008-05-30, <https://undocs.org/S/2008/352> (hämtad 2019-03-28)

¹⁶ Somali Women Development Centre, samtal med Lifos, Nairobi, 2018-10-19

undersökning från 2018 hade en av fem kvinnor blivit tvingade till giftermål, många när de var under 15 år gamla.¹⁷

Det förekommer att kvinnor och män gifter sig i hemlighet. Vissa klanäldstar menar att dessa hemliga äktenskap är en konsekvens av att könsstympningen minskat. En kvinna riskerar att stigmatiseras om hon inte är oskuld, vilket måste intygas eller bevisas innan äktenskapet.¹⁸ Om en kvinna är hemligt gift, kommer familjen sannolikt att gifta bort henne med en annan man. Den potentiella maken lär då anklaga kvinnan för att inte vara oskuld, och kommer att begära brudgåvan tillbaka från kvinnans familj.¹⁹ Innan äktenskap kommer den förrättande sheikhen att fråga flickans föräldrar om kvinnans status avseende om hon är frånskild eller oskuld och om hon har barn. Det är skillnad på ”priset” på bruden utefter hennes status, och medan en oskuld är en ”dyr” brud är en frånskild kvinna ”billigare”.²⁰ Det finns dock också rapportering om att en ökad andel somaliska kvinnor kan välja sina partners själva, speciellt i stadsmiljö, där många unga somalier inte längre accepterar att äktenskap arrangeras för dem.²¹

En av Lifos källor beskriver att kvinnor i den somaliska kulturen är ”undergivna, men mycket självständiga och starka”.²² Det bör noteras att kvinnan har en central roll i den somaliska familjen, och att de efter inbördeskriget tagit över efter männen som de främsta familjeförsörjarna, ofta genom att driva småföretag, exempelvis genom försäljning på lokala marknader.²³

2. Könsstympning i Somalia

2.1. WHO:s typer

WHO definierar *female genital mutilation* (FGM) som alla de procedurer som av icke-medicinska skäl involverar borttagande, helt eller delvis, av de kvinnliga genitalierna och/eller skador på det kvinnliga könsorganet. Sedan 1997 har WHO, och flera andra FN-organ, klassificerat könsstympning i fyra olika typer av ingrepp.

- **Typ I.** Innebär borttagande av förhuden runt klitoris och/eller del av eller hela klitoris. Även känt som *klitoridektomi*.

¹⁷ John Hopkins University m.fl., *Gaining Insights Into the Pervasiveness of Gender Based Violence in the Three Regions of Somalia*, 2018

¹⁸ Leila Daud, samtal med Lifos, Mogadishu, 2018-10-17

¹⁹ Somali Women Development Centre, samtal med Lifos, Nairobi, 2018-10-19

²⁰ Somali Women Development Centre, samtal med Lifos, Nairobi, 2018-10-19

²¹ Finland. Immigration Service, *Somalia: Fact-Finding Mission to Mogadishu and Nairobi, Januari 2018*, 2018-10-05,

<https://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=42995> (hämtad 2019-04-15)

²² Faisal Ibrahim & Abdirizak Ali, UNFPA Somaliland, samtal med Lifos, Hargeisa, 2018-10-24

²³ Finland. Immigration Service, 2018

- **Typ II.** Innebär ett helt eller delvis borttagande av klitoris, samt att de inre och ibland även de yttre blygdläpparna helt eller delvis tas bort. Även känt som *excision*.
- **Typ III.** Delvis eller fullständigt borttagande av yttre genitalier samt tillslutning/förstämning av vaginalöppningen, med eller utan borttagning av klitoris. Även känt som *infibulering*.
- **Typ IV.** Alla andra oklassificerade (skadliga) ingrepp i de kvinnliga genitalierna av icke-medicinska skäl, såsom prickning, piercing, skrapning m.m.²⁴

UNFPA definierar ytterligare begrepp relaterade till könsstympning, där i synnerhet två är centrala i den somaliska kontexten:

- *Deinfibulering.* Den process då en infibulerad kvinna öppnar upp vaginalöppningen igen, bland annat för att underlätta barnafödande och/eller sexuellt umgänge.²⁵
- *Reinfibulering.* Den process då en infibulering återskapas efter att en kvinna deinfibulerats.²⁶ Detta innebär att det som kvarstår av kvinnans yttre blygdläppar sys ihop igen.²⁷

2.2. Könsstympningens påverkan på hälsan

Det finns inga kända hälsovinster med kvinnlig könsstympning.²⁸ Ingreppet är skadligt för flickor och kvinnor. Genomförandet av könsstympningen är smärtsamt och genomförs oftast helt utan bedövning med hjälp av en kniv, ett gammalt rakblad eller glasskärva.²⁹ Görs ingreppet på ett sådant traditionellt vis är förhållandena bristfälliga och flickan kan drabbas av chock, blodförlust, stelkramp, infektioner och psykiskt trauma. Saknas tillgång till läkarvård förekommer det att flickan dör i samband med ingreppet.³⁰ Mer långsiktiga medicinska konsekvenser kan vara av olika svårighetsgrad. Det kan handla om såväl fysiska som psykiska, sociala och sexuella besvär. Exempel på besvär kan vara besvärande ärrbildning, viss ökad risk för infektioner och cystbildning samt problem med sex och

²⁴ World Health Organization (WHO) m.fl., *Eliminating Female Genital Mutilation – An Interagency Statement*, 2008, http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/43839/9789241596442_eng.pdf;jsessionid=1DA0D5BDB252796F01DC8EE0EDFBC02E?sequence=1 (hämtad 2019-02-08)

²⁵ UNFPA, *Female genital mutilation (FGM) frequently asked questions*, feb. 2018, <https://www.unfpa.org/resources/female-genital-mutilation-fgm-frequently-asked-questions#> (hämtad 2019-02-08)

²⁶ WHO m.fl., 2008

²⁷ UNFPA, 2018

²⁸ WHO, *Sexual and reproductive health, Classification of female genital mutilation*, 2007-01-01, <http://www.who.int/reproductivehealth/topics/fgm/overview/en/> (hämtad 2019-02-08)

²⁹ UNICEF, *Kvinnlig könsstympning ger flickor men för livet*, 2018-01-01, <https://unicef.se/fakta/kvinnlig-konsstympning> (hämtad 2019-02-08)

³⁰ Socialstyrelsen, *Olika typer av könsstympning*, 2008-01-01, <http://www.socialstyrelsen.se/valds-ochbrottsrelateradefragor/konsstympningavflickorochkvinnor/olikatyperavkvinnligkonsstympning> (hämtad 2019-02-08)

samlevnad. Urinrör och urinväg kan ha skadats vilket kan orsaka problem. De kvinnor som utsatts för infibulering kan få problem vid menstruation och förlossning.³¹ Det förekommer att flickor i Somalia dör vid könsstympningen, både vid utförande av sunna och infibulering.³²

Diagnosen fistel, som kan vara en konsekvens av könsstympning, kan leda till att en kvinna diskrimineras och stigmatiseras socialt. Fistel innebär dessutom problem med samlevnaden, och problem med att bli gravid. Detta kan leda till psykiska problem. Den allmänna uppfattningen, enligt en av Lifos källor, är att en kvinna som drabbats av fistel får dramatiskt försämrade möjligheter att gifta sig. Om detta leder till psykologiska problem kommer samhället att få reda på det eftersom det är naturligt att information delas i den kollektivistiska, somaliska kontexten. Det sker inte med onda avsikter, men att psykologiska problem sprids i samhället kan förorsaka stigma. Det saknas psykologer och kuratorer på sjukhusen, varför tillgången till specialistvård är begränsad.³³

Medikalisering (*medicalization*), att föräldrar i ökad utsträckning besöker sjukvården för att genomföra könsstympningen, är ett växande problem i Somalia. Vid en första anblick kan det verka positivt att könsstympningen genomförs i en klinisk miljö, men organisationer som arbetar mot könsstympning betonar att medikalisering riskerar legitimera sedvanan. Data på hur utbredd medikalisering av könsstympning är i Somalia saknas.³⁴ Enligt en av Lifos källor kan sunna ibland utföras på sjukhus, för att föräldrarna ska kunna säkerställa att deras dotter inte infibuleras.³⁵

2.3. Former av könsstympning i Somalia

Det somaliska ordet *gudniin* betyder ”omskärelse” och används för såväl flickor som pojkar. *Gudniinka hawenka* eller *gudniinka dumarka* används för att beteckna kvinnlig könsstympning och betyder bokstavligen ”kvinnlig omskärelse”.³⁶ I Somalia förekommer framför allt två könsstympningsformer. Vanligast är den typ som på somaliska kallas för *gudniinka fircooniga*, bokstavligen ”faraonisk omskärelse”. Denna typ motsvarar generellt sett WHO:s typ III (infibulering), och särskiljs från *gudninka sunna* (bokstavligen *sunna*-omskärelse) vilken generellt motsvarar

³¹ Socialstyrelsen, 2008

³² Somali Women Development Centre, samtal med Lifos, Nairobi, 2018-10-19

³³ Puntland Human Rights Defender, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

³⁴ 28 Too Many, *Country Profile: FGM in Somalia and Somaliland*, 2019, s. 35, [https://www.28toomany.org/static/media/uploads/CountryResearchandResources/SomaliaSomaliland/country_profile_somalia_and_somaliland_v1_\(march_2019\).pdf](https://www.28toomany.org/static/media/uploads/CountryResearchandResources/SomaliaSomaliland/country_profile_somalia_and_somaliland_v1_(march_2019).pdf) (hämtad 2019-04-01)

³⁵ Puntland Human Rights Defender, samtal med Lifos, Nairobi, 2018-10-22

³⁶ Socialstyrelsen, *Som Gud skapade oss – Förhållningssätt till kvinnlig omskärelse bland somalier i Malmö*, 2001-12-13, http://kunskapsbanken.nck.uu.se/nckkb/nck/publik/fil/visa/194/Som_Gud_skapade_oss.pdf (hämtad 2019-03-14)

WHO:s typ I.³⁷ I denna rapport används konsekvent begreppen infibulering respektive sunna för dessa två olika könsstympningsformer.

Det engelska begreppet ”FGM” kan i Somalia uppfattas som att det endast innefattar infibulering, och inte andra former av könsstympning.³⁸ Flera av Lifos källor, däribland UNICEF Somalia, menar att många somalier säger sig ha slutat med könsstympning, eftersom de inte ser på sunna som könsstympning.³⁹ Somalier som helt motsätter sig könsstympning är troligtvis väldigt få.⁴⁰

2.3.1. Infibulering (”faraonisk omskärelse”)

Infibulering är den traditionellt sett vanligaste könsstympningsformen i Somalia.⁴¹ I MICS Somalia 2006 framgick att 77 procent av kvinnorna genomgått en könsstympningsform där vaginalöppningen sytts ihop eller någon del av genitalierna tagits bort. MICS Puntland 2011 visade att 87 procent av kvinnorna sytts ihop, och motsvarande siffra för MICS Somaliland 2011 var 85 procent.⁴² Många samhällen i Somalia definierar ingreppet i tre undertyper, och den mildaste formen av infibulering motsvarar ungefär den grävsta formen av sunna.⁴³

2.3.2. Sunna

Enligt samtliga konsulterade källor blir sunna en allt vanligare könsstympningsform i Somalia. På somaliska delar man upp sunna i underkategorierna ”stor sunna” (*sunna kabir*) och ”liten sunna” (*sunna saghir*). Vissa inkluderar även en mellankategori.⁴⁴

Enligt en av Lifos källor är den allmänna uppfattningen att sunna innefattar en liten blödning, men utan att några delar skärs bort.⁴⁵ Flera andra källor gör dock gällande att sunna, i könsstympningsavseende, är ett abstrakt begrepp, med religiösa konnotationer.⁴⁶ Sunna är ursprungligen ett

³⁷ Nasra Islan, samtal med Lifos, Mogadishu, 2018-10-17; Tadamun Social Society, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

³⁸ Jämför citat av Tadamun Social Society, 2018-10-22: ”i områden kontrollerade av al-Shabaab är FGM helt förbjudet, men sunna är fortfarande accepterat”. Organisationen menar att med begreppet ”FGM” avses infibulering.

³⁹ UNICEF Somalia, samtal med Lifos, Mogadishu 2018-10-17; Leila Daud, samtal med Lifos, Mogadishu, 2018-10-17, Somali Women Development Centre, samtal med Lifos, Nairobi, 2018-10-19

⁴⁰ Tadamun Social Society, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

⁴¹ Nasra Islan, samtal med Lifos, Mogadishu, 2018-10-17

⁴² UNICEF, Somalia MICS 2006 Report, 2006; UNICEF m.fl., Somaliland Multiple Indicator Cluster Survey 2011, Final Report, 2014; UNICEF m.fl., Northeast Zone Multiple Indicator Cluster Survey 2011, Final Report, 2011

⁴³ Tadamun Social Society, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

⁴⁴ Leila Daud, samtal med Lifos, Mogadishu, 2018-10-17; Internationell organisation i Hargeisa, Somaliland (C), samtal med Lifos, Hargeisa, 2018-10-24; Tadamun Social Society, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

⁴⁵ Tadamun Social Society, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

⁴⁶ Internationell organisation som arbetar med kvinnors rättigheter i Garowe, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22; Internationell organisation i Hargeisa, Somaliland (C), samtal

islamiskt begrepp som kopplas till profeten Muhammeds handlingar, beskrivna i *haditherna*.⁴⁷ Enligt en av Lifos källor betraktar många somalier sunna som *halal*, religiöst tillåtet.⁴⁸

Sunna saknar en vedertagen definition, varför de flesta somalier inte vet vad ingreppet innebär. Detta gör det svårt för föräldrar att veta vad en utförare gör för könsstympning; denna kan säga att de gör sunna men i själva verket gör de en infibulering.⁴⁹ En av Lifos källor uppger även att begreppet sunna ibland används istället för ”faraonisk omskärelse”, eftersom det i den somaliska kontexten låter bättre och har bättre konnotationer.⁵⁰ Även när ingreppet sägs göras enligt sunna kan kvinnan ibland sys hop. Detta är ovanligt, men det sker i undantagsfall.⁵¹

I praktiken kan många män inte heller särskilja sunna från infibulering.⁵² Sunna ses också som mindre skadligt jämfört med infibulering.⁵³ Enligt en källa slutar en del samhällen infibulera men fortsätter med sunna, med motivet att detta inte skulle ha några hälsokomplikationer.⁵⁴

2.3.3. Förändringar i könsstympningsform

Lifos konsulterade källor har en samsyn kring att sunna ökar. Det saknas dock aktuell data på könsstympningsformer som kan verifiera uppgifterna. Vissa lämnar infibulering på grund av regeringens kampanjer mot denna typ.⁵⁵ En källa anger att det bland tonåringar och yngre är ovanligt med infibulering och säger att ”våldigt få samhällen” praktiserar infibulering. Denna information är dock inte samstämmig med andra källors uppfattningar i frågan.⁵⁶ En annan källa berättar att hennes uppfattning är att könsstympningstraditionen generellt skiftar till en ”mildare” form, men att infibuleringen fortsätter.⁵⁷

med Lifos, Hargeisa, 2018-10-24; Nafisa Yusuf Mohamed, Nagaad Network, samtal med Lifos, Hargeisa, 2018-10-24

⁴⁷ Socialstyrelsen, 2001

⁴⁸ Internationell organisation som arbetar med kvinnors rättigheter i Garowe, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

⁴⁹ Internationell organisation som arbetar med kvinnors rättigheter i Garowe, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22; Internationell organisation i Hargeisa, Somaliland (C), samtal med Lifos, Hargeisa, 2018-10-24; Nafisa Yusuf Mohamed, Nagaad Network, samtal med Lifos, Hargeisa, 2018-10-24

⁵⁰ Internationell organisation som arbetar med kvinnors rättigheter i Garowe, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

⁵¹ Puntland Human Rights Defender, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

⁵² Internationell organisation i Hargeisa, Somaliland (C), samtal med Lifos, Hargeisa, 2018-10-24

⁵³ Somali Women Development Centre, samtal med Lifos, Nairobi, 2018-10-19

⁵⁴ Tadamun Social Society, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

⁵⁵ Somali Women Development Centre, samtal med Lifos, Nairobi 2018-10-19

⁵⁶ Leila Daud, samtal med Lifos, Mogadishu, 2018-10-17

⁵⁷ Internationell organisation som arbetar med kvinnors rättigheter i Garowe, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

2.3.4. Omskärelse av pojkar

Könsstympning av flickor och omskärelse av pojkar är ett mycket centralt inslag i somalisk kultur. I detta avseende är somalierna grovt sett uppdelade i två kategorier: *gudan*, vilket betecknar en person som är omskuren vilket har positiva konnotationer, och *buuryaqab*, en icke-omskuren person vilket kan ha negativa konnotationer.⁵⁸ I Somalia ses alltså, enligt en av Lifos källor, även omskärelse av pojkar som obligatoriskt av föräldrarna. Åldern varierar för när en pojke omskärs, ibland görs det när pojken är nyfödd och ibland när pojken är 5-10 år. Om en pojke får problem efter ingreppet leder det till en familje- och klanproblematik och kompensation måste förhandlas. Detta var dock vanligare förr eftersom man nuförtiden oftast omskär pojkarna på sjukhus, och föräldrarna signerar därför ett medgivande innan omskärelsen. Om kvinnlig könsstympning leder till problem är detta generellt inte någonting man pratar om, och det blir heller inte en fråga för klanen. Även i fall där flickan omkommit som följd av ingreppet har inte föräldrarna agerat.⁵⁹

2.4. Motiv för könsstympning

Könsstympningskulturen har upprätthållits i Somalia i generationer. Det är en tradition som går i arv för att det ses som att det förbereder en flicka för vuxenlivet. Det ses också som en tradition som ”renar” unga flickor.⁶⁰ Många kvinnor försvarar också traditionen med argumentet att deras dotters möjlighet att gifta sig (*marriageability*) ökar om dottern könsstympats.⁶¹ En källa uppger att traditionellt kopplas könsstympning även till integritet och försköning.⁶²

Könsstympning är en fråga som är nära förknippat med samlevnad i Somalia. Sex är fortfarande tabubelagt och det finns en begränsad kunskap i allmänhet kring frågor som rör sex, inklusive oskuldsbegreppet.⁶³ Tillgången på undervisning i sexuell och reproduktiv hälsa är mycket bristfällig i Somalia. Enligt UNFPA hade 2014 endast omkring 30 000 somaliska ungdomar mellan 10 och 19 år fått sådan undervisning, vilket är mindre än en procent av Somalias ungdomar.⁶⁴ Om kvinnan eller flickan är ogift är hennes oskuld viktig, och könsstympningen ses i somaliska samhällen som ett skydd för kvinnan eller flickan. Om en kvinna eller flicka inte är oskuld är det svårt för henne att gifta sig, och att bli anklagad för att

⁵⁸ Socialstyrelsen, 2001

⁵⁹ Puntland Human Rights Defender, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

⁶⁰ Somali Women Development Centre, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-19

⁶¹ Internationell organisation som arbetar med kvinnors rättigheter i Garowe, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

⁶² Internationell organisation i Hargeisa, Somaliland (C), samtal med Lifos, Hargeisa, 2018-10-24

⁶³ Nasra Islan, samtal med Lifos, Mogadishu, 2018-10-17

⁶⁴ Executive Board of the United Nations Development Programme, the United Nations Population Fund and the United Nations Office for Project Services, *UNFPA – Country programmes and related matters* [DP/FPA/CPD/SOM/8], 2017-07-03, https://www.unfpa.org/sites/default/files/portal-document/10_Somalia_CPD_-_SOM.8_-_FINAL_-_3_Jul17.pdf (hämtad 2019-04-03)

inte vara oskuld är, enligt en av Lifos källor, det största stigma en somalisk kvinna eller flicka kan råka ut för.⁶⁵ Traditionellt är alltså infibulering kopplat till att sluta igen kvinnan för att hon inte ska ha samlag. Eftersom hon är sluten kan hon inte ha samlag, och därmed betraktas hon som oskuld. I ett traditionellt samhälle betraktas en öppnad kvinna som icke-oskuld.⁶⁶

I en undersökning gjord i Puntland 2018 svarade mer än hälften av alla tillfrågade kvinnor i en undersökning att de framför allt fortsätter med könsstympning på grund av social press.⁶⁷

2.4.1. Religionens koppling till könsstympning

På ett globalt plan utförs könsstympning av personer av olika religiösa uppfattningar, inklusive muslimer, kristna och animister. Traditionen är därför inte kopplad till en specifik religion, och är äldre än såväl kristendomen som islam. Vissa motiverar dock traditionen med religiösa motiv.⁶⁸ Begreppet sunna har religiösa konnotationer, och enligt flera av Lifos källor finns det religiösa motiv för denna könsstympningsform.⁶⁹

Den dominerande religiösa inriktningen i Somalia är sunniislam, som den största delen av befolkningen tillerkänner sig.⁷⁰ Åsikterna om könsstympning varierar dock mellan Somalias religiöst lärda. Vissa av dessa ser sunna som en ”acceptabel könsstympningsmetod”, varför de motsätter sig ett totalt förbud mot kvinnlig könsstympning.⁷¹ Det är inte ovanligt att religiöst lärda menar att sunna-omskärelsen kommer från profeten Muhammed, medan infibulering (”den faraoniska typen”) kommer från Egypten.⁷² Vissa islamiska lärda menar att flickor inte ska könsstympas alls.⁷³ I Somalia är religiöst lärda respekterade personer, och därför har de makt att få enskilda samhällen att sluta infibulera eller helt sluta könsstympa, samtidigt som de har makten att få samhällen att fortsätta.⁷⁴

I Somaliland är diskussionen om infibuleringens vara eller inte vara från ett religiöst perspektiv utredd, och det finns konsensus kring att infibulering

⁶⁵ Leila Daud, samtal med Lifos, Mogadishu, 2018-10-17

⁶⁶ Puntland Human Rights Defender, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

⁶⁷ Puntland Ministry of Planning and International Cooperation Department of Statistics, *Women and Men in Puntland: Facts and Figures 2018, Puntland State of Somalia*, 2018, s. 71ff

⁶⁸ Human Rights Watch, *Q&A on Female Genital Mutilation*, 2010-06-16, <https://www.hrw.org/news/2010/06/16/qa-female-genital-mutilation> (hämtad 2019-04-01)

⁶⁹ Internationell organisation som arbetar med kvinnors rättigheter i Garowe, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22; Internationell organisation i Hargeisa, Somaliland (C), samtal med Lifos, Hargeisa, 2018-10-24;

⁷⁰ Utrikespolitiska institutet, Landguiden, *Somalia – Religion*, 2016-06-07, <https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/afrika/somalia/religion/> (hämtad 2019-04-01)

⁷¹ Internationell organisation som arbetar med kvinnors rättigheter i Garowe, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22; Leila Daud, samtal med Lifos, Mogadishu, 2018-10-17

⁷² Tadamun Social Society, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

⁷³ Somali Women Development Centre, samtal med Lifos, Nairobi, 2018-10-19

⁷⁴ Leila Daud, samtal med Lifos, Mogadishu, 2018-10-17

inte är religiöst accepterat. Dock fortsätter debatten om sunna, där det finns religiösa företrädare som är för och andra som är emot.⁷⁵

2.5. Attityder till könsstympning i Somalia

I MICS Somalia 2006 angav 65 procent att de ansåg att könsstympning borde fortsätta som sedvänja. I motsvarande undersökningar från 2011 ansåg 58 procent av puntländarna och 29 procent av somaliländarna att könsstympning ska fortsätta.⁷⁶

I en undersökning från Puntland 2018 ansåg sex av tio kvinnor att könsstympning bör fortsätta. Inställningen skiljer sig något mellan stad och landsbygd, där något fler i rurala områden är positiva. Sett till inkomstnivå finns också ett positivt samband där resursstarka kvinnor har en något lägre grad positiv inställning än mindre resursstarka kvinnor.⁷⁷ Flera av de källor som Lifos talar med gör en distinktion mellan urbana och rurala områden när det kommer till den generella inställningen till könsstympning. Medan det främst är i städerna som motståndet mot könsstympning förekommer, är det i landsbygdskontexten ofta ett tabubelagt ämne och därmed fortfarande vanligt med positiva attityder till könsstympning.⁷⁸

UNICEF Somalias bild är att data saknas, men om inte inställningen till könsstympning ändras kommer sedvänjan med könsstympning att fortsätta.⁷⁹ Kvinnor som idag totalt motsätter sig könsstympning är troligtvis väldigt få.⁸⁰ Om en kvinna själv är könsstympad, är det sannolikt att hon vill upprätthålla traditionen och därmed könsstympta sin dotter.⁸¹

2.5.1. Somaliland

I MICS Somaliland 2011 ansåg ungefär var tredje flicka och kvinna i åldern 15-49 år att könsstympning borde upphöra, och var sjunde kvinna ansåg motsatsen. Attityden varierar något mellan landsbygd, där ungefär en tredjedel anser att könsstympning ska fortsätta, och stadsbygd där ungefär var femte anser detsamma. Högst andel positiva till fortsatt könsstympning är kategorin 15-19 år där 45 procent är positiva.⁸²

2.6. Utförare

Det är traditionella utförare (*traditional birth attendants*, TBA) som företrädesvis utför könsstympningen på en flicka. Dessa är vanligen inte

⁷⁵ Faisal Ibrahim & Abdirizak Ali, UNFPA Somaliland, samtal med Lifos, Hargeisa, 2018-10-24

⁷⁶ UNICEF, Somalia MICS 2006 Report, 2006; UNICEF m.fl., Somaliland Multiple Indicator Cluster Survey 2011, Final Report, 2014; UNICEF m.fl., Northeast Zone Multiple Indicator Cluster Survey 2011, Final Report, 2011

⁷⁷ Puntland Ministry of Planning and International Cooperation Department of Statistics, 2018, s. 71ff

⁷⁸ Nasra Islan, samtal med Lifos, Mogadishu, 2018-10-17

⁷⁹ UNICEF Somalia, samtal med Lifos, Mogadishu, 2018-10-17

⁸⁰ Tadamun Social Society, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

⁸¹ Tadamun Social Society, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

⁸² UNICEF m.fl., Somaliland Multiple Indicator Cluster Survey 2011, Final Report, 2014

utbildade utan gör ingreppet med traditionella metoder mot betalning.⁸³ På somaliska kallas dessa för *guddaay*.⁸⁴ Vissa minoritetsgrupper, såsom gaboye, utförde förr ingreppen men nuförtiden kan utföraren tillhöra vilken grupp som helst.⁸⁵

Utförarna genomför könsstympningen mot betalning, vilket gör könsstympning till en inkomstgenererande aktivitet för utförarna. Detta är en av huvudorsakerna till att könsstympning upprätthålls i Somalia enligt flera av Lifos källor.⁸⁶

En källa säger att en könsstympning kostar 50 USD i Mogadishu.⁸⁷ En annan källa menar att priset varierar mellan 10-20 USD per flicka. Masskönsstympningar kan således generera signifikanta inkomster för en utförare.⁸⁸ Utförarna får mer pengar för infibulering än för sunna, och det finns därför utförare som rekommenderar föräldrar att genomföra infibulering. Vissa mammor besvarar detta genom att betala det högre priset, motsvarande infibulering, men ber utföraren att genomföra sunna.⁸⁹ Inte heller bland utförare finns det en klar definition av sunna, och i samtal med utförare har framkommit uppgifter om att dessa skär bort delar och i vissa fall även syr igen vaginalöppningen när de utför en sunna, vilket alltså i praktiken är väldigt snarligt en infibulering.⁹⁰ En källa menar att ingen kan vara säker på vilken typ av könsstympning utföraren genomför. Källan betonar dock att mamman är med i rummet när könsstympningen genomförs och kan kontrollera vilket ingrepp barnmorskan gör.⁹¹ Lifos noterar dock mot bakgrund av att de flesta mödrar inte har fått någon sexualundervisning och då kunskapen om de olika könsstympningstyperna är låg, att det är tveksamt om mamman alltid har kunskapen som krävs för att kontrollera vilket ingrepp som ingåtts.

3. Frekvensen av könsstympning

Trots att den provisoriska federala konstitutionen förbjuder kvinnlig könsstympning, praktiseras det i princip universellt i Somalia.⁹² Nyare data

⁸³ Puntland Human Rights Defender, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22; Leila Daud, samtal med Lifos, Mogadishu, 2018-10-17

⁸⁴ UNHCR, *Culture, Context And Mental Health Of Somali Refugees*, 2016-12-31, <https://www.refworld.org/pdfid/587f6ac64.pdf> (hämtad 2019-04-04)

⁸⁵ Puntland Human Rights Defender, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

⁸⁶ Leila Daud, samtal med Lifos, Mogadishu, 2018-10-17; Puntland Human Rights Defender, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22; Somali Women Development Centre, samtal med Lifos, Nairobi 2018-10-19

⁸⁷ Leila Daud, samtal med Lifos, Mogadishu, 2018-10-17; Puntland Human Rights Defender, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

⁸⁸ Somali Women Development Centre, samtal med Lifos, Nairobi, 2018-10-19

⁸⁹ Tadamun Social Society, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

⁹⁰ Nasra Islan, samtal med Lifos, Mogadishu, 2018-10-17

⁹¹ Tadamun Social Society, samtal med Lifos, Garowe 2018-10-22

⁹² US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2017 - Somalia*, 2018-04-20, <https://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=41213> (hämtad 2019-02-28)

på hur frekvensen av könsstympning ser ut i Somalia idag är knapp, varför MICS är viktiga källor även om de inte kan ses som aktuella. UNICEF Somalia påpekar att det finns olika information om könsstympningens frekvens. Vidare påpekar UNICEF Somalia att MICS-datan är gammal, och att det finns indikationer på att förekomsten minskar. Nyare data kommer dock inte från nationella undersökningar vilket gör de svåra att jämföra med MICS.⁹³ Bland Lifos källor finns det dock en samsyn kring att det är ett fåtal föräldrar som väljer att inte låta sina döttrar genomgå någon form av könsstympning alls. De som gör detta är ofta sekulära familjer.⁹⁴

I den puntländska studien från 2018 framgår att 65 procent av kvinnorna utsatts för könsstympning, och en tredjedel av kvinnorna svarade att deras dotter könsstympats.⁹⁵ I en annan rapport från finska migrationsmyndigheten framkommer att frekvensen av könsstympning, enligt Somalias hälsoministerium, var så hög som 95 procent 2015 och uppskattningsvis sjunkit till ca 90 procent idag.⁹⁶

3.1. Ålder vid initial könsstympning

Tabellen nedan visar andelen respondenter som angivit att deras yngsta dotter utsatts för någon typ av könsstympning i en given ålderskategori.

Tabell 1. Ålder vid könsstympning (enligt MICS)

Åldersgrupp	MICS Puntland 2011	MICS Somaliland 2011	MICS Somalia 2006 ⁹⁷
0-4 år	<1 %	<1 %	6 %
5-9 år	24 %	17 %	84 %
10-14 år	82 %	79 %	94 %

Siffrorna kan jämföras med andelen kvinnor i åldern 15-19 år som har utsatts för någon form av könsstympning vilka är 97 procent (Puntland), 99 procent (Somaliland) respektive 97 procent (Somalia).⁹⁸

Enligt en källa könsstympas flickor normalt i 5-10 års ålder. Ibland sker en mildare variant av sunna, stickning, precis i samband med födseln.⁹⁹ En av källorna menar att på landsbygden infibuleras flickorna vanligen när de är mellan 7 och 10 år.¹⁰⁰

⁹³ UNICEF Somalia, samtal med Lifos, Mogadishu, 2018-10-17

⁹⁴ Somali Women Development Centre, samtal med Lifos, Nairobi, 2018-10-19; Tadamun Social Society, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

⁹⁵ Johns Hopkins University m.fl., 2018

⁹⁶ Finland. Immigration Service, 2018

⁹⁷ I MICS Somalia 2006 redovisas siffrorna annorlunda, efter vilken ålder som döttrarna könsstympades i. Siffrorna i tabellen visar den ackumulerade andelen könsstympade döttrar vid varje given åldersgrupp.

⁹⁸ UNICEF, Somalia MICS 2006 Report, 2006; UNICEF m.fl., Somaliland Multiple Indicator Cluster Survey 2011, Final Report, 2014; UNICEF m.fl., Northeast Zone Multiple Indicator Cluster Survey 2011, Final Report, 2011

⁹⁹ Internationell organisation i Hargeisa, Somaliland (C), samtal med Lifos, Hargeisa, 2018-10-24

¹⁰⁰ Leila Daud, samtal med Lifos, Mogadishu, 2018-10-17

3.2. Utbildningsnivå och socioekonomi

Faktorerna utbildningsnivå och socioekonomisk status har enligt vad som framkommit i MICS inget tydligt samband med könsstympning generellt i Somalia. Enligt MICS Somalia 2006 praktiserar relativt högutbildade (gymnasial utbildning eller högre) bara könsstympning i marginellt mindre grad (96 procent) än lägre utbildade (98 procent). Sett till utbildningsnivå finns det en viss variation avseende könsstympningsform. Medan grundskoleutbildade har den högsta andelen infibulerade kvinnor (83 procent) har såväl relativt högutbildade (75 procent) som icke utbildade (79 procent) en något lägre andel.¹⁰¹

I MICS Puntland 2011 är skillnaden ännu mindre mellan olika inkomstgrupper och utbildningsnivåer. Dock minskar infibuleringen något med utbildningsnivå, från 88 procent infibulerade vid ingen utbildning till 84 procent bland relativt högutbildade. Likaså varierar infibuleringen något över inkomstgrupper där den mest välbemedlade delen av befolkningen är i lägre grad infibulerade (84 procent) än den minst välbemedlade (90 procent).¹⁰²

I MICS Somaliland 2011 är mönstret detsamma. Variationen i könsstympningsform är här dock större mellan relativt högutbildade där 67 procent infibulerats och de icke utbildade där 90 procent infibulerats. Medan 90 procent av de minst välbemedlade är infibulerade är 76 procent av de mest välbemedlade könsstypade.¹⁰³

3.3. Geografisk utbredning

Som nämnts ovan är könsstympning i princip ett universellt fenomen i Somalia, och den geografiska utbredningen varierar i princip inte sett till landets olika regioner. MICS Somalia 2006 visar att andelen kvinnor som genomgått någon form av könsstympning är så hög som 91-100 % i samtliga landets regioner.¹⁰⁴ MICS Somaliland 2011 och MICS Puntland 2011 visar också mycket liten variation inom regionerna.¹⁰⁵

Enligt samtliga MICS varierar dock infibuleringen geografiskt över områdena. I MICS Somalia 2006 framgår att södra och centrala Somalia har lägst andel infibulerade (72 procent) medan Puntland har den högsta

¹⁰¹ UNICEF, Somalia MICS 2006 Report, 2006

¹⁰² UNICEF m.fl., Northeast Zone Multiple Indicator Cluster Survey 2011, Final Report, 2011

¹⁰³ UNICEF m.fl., Somaliland Multiple Indicator Cluster Survey 2011, Final Report, 2014

¹⁰⁴ 28 Too Many, *Somalia: The Law and FGM*, 2018-07,

https://www.28toomany.org/static/media/uploads/Law%20Reports/somalia_law_report_july_2018.pdf (hämtat 2019-02-08)

¹⁰⁵ UNICEF m.fl., Somaliland Multiple Indicator Cluster Survey 2011, Final Report, 2014; UNICEF m.fl., Northeast Zone Multiple Indicator Cluster Survey 2011, Final Report, 2011

andelen (93 procent). I MICS Puntland 2011 varierar det något mindre mellan regionerna.¹⁰⁶

3.3.1. Somaliland

I MICS Somaliland 2011 är andelen kvinnor som uppger att de genomgått någon form av könsstympning 99 procent, med mycket lite variation mellan såväl olika åldersgrupper som huruvida personerna bor i stads- eller landsbygd. Variationen är också mycket liten mellan Somalilands olika regioner, mellan socioekonomiska grupper och mellan utbildningsnivå. Av flickor mellan 0-14 år hade vid undersökningstillfället 28 procent genomgått någon form av könsstympning i Somaliland. Könsstympning praktiseras något lägre av högre utbildade och mer välbemedlade kvinnor, men förändringarna är relativt små.¹⁰⁷ Förekomsten av infibulering varierar inom Somaliland från lägsta andel i Awdal (80 procent) till högsta andelen i Togdheer (92 procent).¹⁰⁸

NAFIS Network publicerade en studie om förekomsten av könsstympning i Somaliland 2014. Av de tillfrågade i studien hade så gott som samtliga, 99,8 procent, könsstympats med små skillnader mellan landsbygd och stadsbygd. Infibulering var i båda grupperna den vanligaste könsstympningsformen.¹⁰⁹

Enligt en av Lifos källor är det ovanligt att flickor i Somaliland inte alls könsstympas, möjligen enstaka flickor i större städer. Män föredrar fortfarande infibulering brett, det finns dock en liten grupp som förespråkar nolltolerans.¹¹⁰ Könsstympning generellt är fortsatt ett problem i Somaliland, även om många unga kvinnor idag inte utsätts för infibulering. Infibulering har troligen, enligt flera källor, gått ned men det saknas data på hur mycket. Infibuleringen ersätts i dessa fall av sunna.¹¹¹ En av källorna uppskattar att många somaliländare idag inte praktiserar könsstympning alls på grund av kampanjerna om infibuleringens hälsorisker.¹¹² Detta påstående vinner inte stöd hos någon av de andra källorna Lifos talat med.

3.3.2. Områden kontrollerade av Al-Shabaab

Enligt en av Lifos källor är frekvensen av könsstympning hög även i de områden som kontrolleras av Al-Shabaab. Källan uppger att siffran är så hög som 98 % könsstympade kvinnor även i dessa områden.¹¹³ En annan

¹⁰⁶ UNICEF, Somalia MICS 2006 Report, 2006; UNICEF m.fl., Northeast Zone Multiple Indicator Cluster Survey 2011, Final Report, 2011

¹⁰⁷ UNICEF m.fl., Somaliland Multiple Indicator Cluster Survey 2011, Final Report, 2014

¹⁰⁸ Ibid.

¹⁰⁹ NAFIS Network, *Assessment of the Prevalence, Perception & Attitude of Female Genital Mutilation in Somaliland*, 2014, <https://nafisnetwork.net/wp-content/uploads/2018/10/FGM-Research-Report-2014-1.pdf> (hämtad 2019-03-29)

¹¹⁰ Nafisa Yusuf Mohamed, Nagaad Network, samtal med Lifos, Hargeisa, 2018-10-24

¹¹¹ Internationell organisation i Hargeisa, Somaliland (C), samtal med Lifos, Hargeisa, 2018-10-24; Faisal Ibrahim & Abdirizak Ali, UNFPA Somaliland, samtal med Lifos, Hargeisa, 2018-10-24

¹¹² Faisal Ibrahim & Abdirizak Ali, UNFPA Somaliland, samtal med Lifos, Hargeisa, 2018-10-24

¹¹³ Internationell organisation i Somalia (B), samtal med Lifos, Mogadishu, 2018-10-17

källa uppger att i områden kontrollerade av Al-Shabaab är infibulering helt förbjuden, men sunna accepteras. Tidigare förbjöd organisationen könsstympning helt, och kunde då hålla föräldrar som lät sina döttrar könsstymmas ansvariga.¹¹⁴

För mer information om vilka områden som Al-Shabaab-kontrollerar, se aktuella kartor på [Lifos fokuslandsida om Somalia](#).

3.3.3. Skillnader mellan stad- och landsbygd

Flera av de konsulterade källorna konstaterade att kontrasterna mellan stad och landsbygd vad gäller könsstympning är väsentliga. En av källorna beskriver att förekomsten är högre i områden utan stark administration.¹¹⁵ Hur starkt sambandet beskrivs mellan rurala miljöer och infibulering varierar. En källa betonar att kunskap om könsstympning minskar dess förekomst, och att denna kunskap är utbredd i städerna på grund av olika kampanjer.¹¹⁶ En annan källa beskriver att urbana områden generellt är mer öppensinnade mot öppna kvinnor och flickor varför man ser en tendens att infibuleringen minskar till förmån för sunna.¹¹⁷ En annan källa betonar att inställningen till könsstympning beror helt på familjen, både i urbana och rurala miljöer, och främst i medelklassen kan man skönja en attitydförändring.¹¹⁸

Flera källor beskriver att män i urbana miljöer föredrar att gifta sig med icke-infibulerade kvinnor, bland annat på grund av att de är mindre kostsamma vid en förlossning.¹¹⁹ Vad gäller medvetandegörande av könsstympningens konsekvenser, är det lättare att hitta en medveten make i stadsmiljö eftersom det inte finns samma kunskap om könsstympning på landsbygden.¹²⁰

En källa menar att i städer som Mogadishu kan en flicka undanhålla huruvida hon könsstympats eller inte för allmänheten, men på landsbygden är det svårare att göra det eftersom alla flickor födda samma månad könsstymmas samtidigt.¹²¹

Det bör noteras att ingen MICS ger stöd åt uppfattningen att det skulle variera kraftigt mellan stad- och landsbygd, utan kvinnor i stadsmiljö respektive landsbygd skiljer sig bara marginellt både i avseendet huruvida

¹¹⁴ Somali Women Development Centre, samtal med Lifos, Mogadishu, 2018-10-19

¹¹⁵ Leila Daud, samtal med Lifos, Mogadishu, 2018-10-17

¹¹⁶ Tadamun Social Society, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

¹¹⁷ Ibid.

¹¹⁸ Puntland Human Rights Defender, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

¹¹⁹ Tadamun Social Society, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22; Leila Daud, samtal med Lifos, Mogadishu, 2018-10-17

¹²⁰ Tadamun Social Society, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

¹²¹ Somali Women Development Centre, samtal med Lifos, Nairobi, 2018-10-19

de själva könsstympats eller inte, och huruvida deras döttrar har könsstympats eller inte.¹²²

3.4. Klaner och minoritetsgrupper

Lifos har inte hittat någon information om huruvida förekomsten av könsstympning varierar mellan olika klaner och/eller mellan klaner och minoritetsgrupper i Somalia.

4. Synen på att vara icke-könsstympad i Somalia

Både en flickas klitoris och en pojkes förhud kan betecknas med det somaliska ordet *buuryo*, vilket åsyftar att kroppsdelarna är orena och måste tas bort. Det somaliska ordet *kintir*, vilket betyder klitoris, eller *kintirey* används ibland som öknamn åt icke-könsstympade flickor och kvinnor. Detta begrepp används nedsättande och åsyftar att personen har kvar sin klitoris. Även ordet *buuryaqab*, som betecknar en icke-omskuren, kan användas nedsättande i den somaliska kontexten.¹²³

En av Lifos källor menar att om en somalisk förälder väljer att inte könsstympa sin dotter alls kommer personen sannolikt att stigmatiseras av resten av samhället, och det kommer att pratas bakom personens rygg. Klanmedlemmar och släktingar, främst kvinnliga, kommer att pressa eller övertala personen att könsstympa sin flicka.¹²⁴ En av Lifos källor påpekar att i vissa somaliska samhällen ses kvinnor som genomgått sunna eller inte könsstympats alls som smutsiga.¹²⁵

Exempel finns på hur information om icke-könsstympade flickor spridits, och när flickan växt upp har hon setts som skamlig och stigmatiserad. Det sätts då press på flickan från hennes omnejd, hennes skolkamrater och deras familjer, som säger att flickan inte kommer kunna gifta sig. Det varierar hur väl en flicka kan motstå den sortens press.¹²⁶ Denna press kan leda till att flickan ber om att få könsstympas.¹²⁷ Det är ofta genant för en flicka att inte vara könsstympad eftersom vissa inte vill prata med henne, utan pratar om flickan och hennes familj.¹²⁸

Huruvida en kvinna är könsstympad eller inte, och vad makens inställning till frågan är, kan framkomma under den process då en kvinna och en man träffar varandra inför ett eventuellt giftermål. Mannen kan då framföra vad han ”förväntar sig” av sin partner i relation till könsstympning.¹²⁹

¹²² UNICEF m.fl., Somaliland Multiple Indicator Cluster Survey 2011, Final Report, 2014; UNICEF m.fl., Northeast Zone Multiple Indicator Cluster Survey 2011, Final Report, 2011

¹²³ Socialstyrelsen, 2001

¹²⁴ Somali Women Development Centre, samtal med Lifos, Nairobi, 2018-10-19

¹²⁵ Ibid.

¹²⁶ Tadamun Social Society, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

¹²⁷ Puntland Human Rights Defender, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

¹²⁸ Somali Women Development Centre, samtal med Lifos, Nairobi, 2018-10-19

¹²⁹ Nasra Islan, samtal med Lifos, Mogadishu, 2018-10-17

4.1. Somaliland

En av Lifos källor menar att i Somaliland kan en familj idag vara öppna med att de inte praktiserar könsstympning alls.¹³⁰ En annan källa hävdar dock att det fortfarande finns en stark social press, och i vissa fall är det dottern själv som ber om att få bli könsstympad eftersom unga flickor pratar om könsstympning och det förekommer öknamn mot icke-könsstympade flickor. Källan betonar också att väldigt få flickor i Somaliland inte är könsstympade alls.¹³¹

5. Beslutsfattande vid könsstympning av flickor

Enligt en av de källor som Lifos konsulterat betonas att Somalia är ett samhälle som vilar på patriarkala strukturer.¹³² En annan betonar att frågan om könsstympning är tabu i det somaliska samhället.¹³³ Utövandet av könsstympning beror på både mannen och kvinnas inställning till företeelsen.¹³⁴

Bland Lifos konsulterade källor finns det en samsyn kring att det huvudsakligen är upp till flickans föräldrar vilken typ av könsstympning som ska genomföras. Uppgifterna varierar dock något kring vem av mamman eller pappan som har sista ordet. Vissa konsulterade källor menar att det är mödrar och mor- och farmödrar från båda sidorna av familjen som trycker på för att en flicka ska könsstympas. Mammorna konsulterar inte alltid papporna, men pappornas ord väger i slutändan tyngst varför pappan kan tillåta eller förbjuda mamman att genomföra könsstympningen.¹³⁵

Föräldrarnas bestämmanderätt är dock avhängigt dels på vilka de bor med men också vem som tar hand om barnet. En källa uppger att mor- och farmodern förr hade ett ord med i laget, men nuförtiden ser samhället annorlunda ut och framför allt utbildade personer kan bestämma själva.¹³⁶ Flera källor betonar att detta generellt varierar och på landsbygden har far- och morföräldrar mer inflytande i frågan om flickans könsstympning. Om släktens uppfattning skiljer sig från pappans och de utövar påtryckningar har han svårt att stå emot de äldre släktingarnas vilja.¹³⁷ En källa menar att om

¹³⁰ Faisal Ibrahim & Abdirizak Ali, UNFPA Somaliland, samtal med Lifos, Hargeisa, 2018-10-24

¹³¹ Internationell organisation i Hargeisa, Somaliland (C), samtal med Lifos, Hargeisa, 2018-10-24

¹³² Leila Daud, samtal med Lifos, Mogadishu, 2018-10-17

¹³³ Somali Women Development Centre, samtal med Lifos, Nairobi, 2018-10-19

¹³⁴ Puntland Human Rights Defender, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

¹³⁵ Somali Women Development Centre, samtal med Lifos, Nairobi, 2018-10-19; Leila Daud, samtal med Lifos, Mogadishu, 2018-10-17

¹³⁶ Puntland Human Rights Defender, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

¹³⁷ Leila Daud, samtal med Lifos, Mogadishu 2018-10-17; Tadamon Social Society, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

fadern förbjuder könsstympningen så görs det inte, men då fadern har större respekt för sin släkt än för sin fru kan de övertyga honom.¹³⁸

Flera källor menar att det i undantagsfall förekommer att föräldrarna lämnar barnet att bo hos far- eller mormodern och att det då har hänt att de utför könsstympningen mot föräldrarnas vilja.¹³⁹ En annan källa menar att om barnet bor hos sin mamma kan mor- eller farmodern sätta press på mamman, men de skulle inte utsätta flickan för könsstympning på eget bevåg.¹⁴⁰ Lifos noterar att även om den sociala pressen på föräldrarna att genomföra ingreppet kan vara stor, tycks det endast i undantagsfall vara den äldre generationens kvinnor i familjen som handgripligen tar saken i egna händer.

En annan källa menar att om föräldrarna inte har samma uppfattning, är det generellt sett mamman som bestämmer huruvida en dotter ska könsstympas eller inte. Samma källa betonar att om två föräldrar är mot könsstympning helt kan de skydda barnet från detta mot andras inflytande, däremot kan barnet bli pressat av vänner och andra när hon växer upp.¹⁴¹ En tredje källa menar att i vissa fall har pappan stort inflytande i beslutet, men ibland vet inte pappan om flickan faktiskt har könsstympats.¹⁴² Om mamman och pappan är överens om att genomföra sunna på dottern, kan mamman ändå låta genomföra infibulering. Detta görs ibland då många kvinnor tycker att infibulering är bättre, och trots att mannen har lite insyn förstår han ofta om flickan infibulerats eftersom flickan måste kureras sig under en längre period än om hon ”bara” utsatts för sunna.¹⁴³

Oaktat vem som har sista ordet i könsstympningsfrågan finns det en samsyn hos de källor Lifos konsulterat kring att det till allra största delen är mammorna som trycker på för att könsstympningen ska genomföras i de fall det genomförs. Papporna är generellt sett mindre engagerade.¹⁴⁴ Diskussioner om könsstympning kan dock vara mycket intensiva och leda till våld i hemmet enligt en av Lifos källor. Källan beskriver att mammor kan försöka förhandla en ”mildare” könsstympningsform, eller skickar vänner som ska övertyga pappan. Källan betonar dock att i slutändan kommer papporna att lyda mammorna i fråga om könsstympningen.¹⁴⁵ Att mamman bestämmer i könsstympningsfrågor kontrasteras av flera källor mot beslutsfattandet om tvångsäktenskap där fadern har sista ordet.¹⁴⁶

¹³⁸ Somali Women Development Centre, samtal med Lifos, Nairobi, 2018-10-19

¹³⁹ Puntland Human Rights Defender, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22; Tadamun Social Society, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

¹⁴⁰ Tadamun Social Society, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

¹⁴¹ Tadamun Social Society, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

¹⁴² Puntland Human Rights Defender, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

¹⁴³ Tadamun Social Society, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

¹⁴⁴ Leila Daud, samtal med Lifos, Mogadishu, 2018-10-17; Tadamun Social Society, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

¹⁴⁵ Somali Women Development Centre, samtal med Lifos, Nairobi, 2018-10-19

¹⁴⁶ Ibid.; Puntland Human Rights Defender, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

5.1. Somaliland

I Somaliland säger en av Lifos källor att föräldrarna kan skydda flickan från hennes far- eller morföräldrar om det råder delade meningar om huruvida flickan ska könsstympas. Det är väldigt ovanligt att far- eller morföräldrar bestämmer i en sådan fråga över föräldrarnas huvuden, men är vanligare i landsbygdsmiljö. Föräldrarna kan utsättas för press, vilken kan vara mycket påtaglig, men beslutet är deras.¹⁴⁷

Om det råder olika uppfattningar mellan mamman och pappan är det kulturellt oftast fadern som fattar beslut slutgiltigt. Dock finns det exempel på mödrar som ändå genomfört könsstympning på sina barn mot faderns vilja. Fadern vet då troligtvis inte om detta.¹⁴⁸ En annan källa menar att om en av föräldrarna är mot könsstympning är det sannolikt att barnet inte könsstympas. Om mamman är mot och pappan för, har mamman och mor- eller farmodern sista ordet och pappan kommer inte att kontrollera huruvida flickan könsstympats eller inte. Det händer dock att mannen bestämmer.¹⁴⁹

En källa betonar att om pappan är mot och mamman för könsstympning, handlar det om hur kreativ mamman är. I dessa fall händer det att en pappa inte kan skydda dottern, så det handlar om dynamiken mellan föräldrarna. Om mamman är mot, men hennes släktingar är för, så kan mamman fortsatt skydda sin dotter men det beror på hur resursstark hon är.¹⁵⁰

I en rapport från NAFIS Network om könsstympning framgår att beslutsfattarna är mamman, mor- eller farmodern och ibland båda föräldrarna.¹⁵¹ En somaliländsk källa säger att i traditionella familjer, som generellt fortsätter infibulera, är det mamman och mormodern/farmodern som beslutar om könsstympningen.¹⁵²

6. Legal status

6.1. Allmänt om det somaliska rättsväsendet

Den Federala Republiken Somalia har ett pluralistiskt rättsväsende, där den civilrättsliga lagstiftningen verkar parallellt med den somaliska sedvanerätten (*xeer*) och islamisk sharialagstiftning, vilken tolkas olika i olika domstolar. I områden kontrollerade av Al-Shabaab råder organisationens strikta shariatolkning. Det civilrättsliga systemets oberoende är inte formellt etablerat, och den somaliska befolkningen har generellt sett mycket lågt förtroende för domstolsväsendet. I Somaliland

¹⁴⁷ Faisal Ibrahim & Abdirizak Ali, UNFPA Somaliland, samtal med Lifos, Hargeisa, 2018-10-24

¹⁴⁸ Ibid.

¹⁴⁹ Internationell organisation i Hargeisa, Somaliland (C), samtal med Lifos, Hargeisa, 2018-10-24

¹⁵⁰ Ibid.

¹⁵¹ NAFIS Network, 2014

¹⁵² Nafisa Yusuf Mohamed, Nagaad Network, samtal med Lifos, Hargeisa, 2018-10-24

finns det en tydligare maktdelning, men domstolsväsendet är inte oberoende. Trots att somaliländska institutioner upprätthåller ett grundläggande rättsväsende, är det ofta klanäldste som upprätthåller ordningen på landsbygden.¹⁵³

Inom polisen upprätthålls inte orderkedjan. Polisen är lågutbildad och används primärt för att upprätthålla säkerheten.¹⁵⁴ Domarnas utbildningsnivå kan vara mycket låg och korruptionen är omfattande. I många av de fall där civilrättslig lagstiftning appliceras och det leder till att någon de facto döms till ett fängelsestraff kan klanäldste via *xeer* häva domen när de förhandlat fram ett utslag inom *xeer*.¹⁵⁵ Bristen på ett rättsligt ramverk och frånvaron av ett starkt rättsväsende fortsätter att påverka kvinnors rättigheter negativt i Somalia.¹⁵⁶

Lifos har i sin rapport om [den somaliska rätts- och säkerhetssektorn](#) mer utförligt beskrivit pluralismen i det somaliska rättsväsendet.

6.2. Federal och konstitutionell lagstiftning

Den somaliska regeringen under Siad Barre, vilken föll 1991, utlyste 1988 en kampanj mot könsstympning i alla dess former. Det fanns dock ingen specifik lag som förbjöd könsstympning, men delar av strafflagstiftningen kunde teoretiskt användas mot könsstympning (se nedan). Denna strafflagstiftning användes dock inte i praktiken för att döma förövare av könsstympning. Barre-regimens kampanjer mot könsstympning avbröts när regimen föll 1991.¹⁵⁷

Än idag finns ingen nationell lagstiftning som förbjuder könsstympning i Somalia, och det finns heller inga straff mot utföraren. Den somaliska provisoriska konstitutionens artikel 15 nämner dock att ”*Circumcision of girls is a cruel and degrading customary practice, and is tantamount to torture. The circumcision of girls is prohibited.*” Det finns dock ingen definition för vad begreppet ”omskärelse” innebär. Inga uttalade straff, ej heller någon mekanism för att utdela straff för konstitutionsbrott, finns på plats i Somalia.¹⁵⁸

¹⁵³ Bertelsmanns Stiftung, *BTI 2018 Country Report – Somalia*, 2018, https://www.ecoi.net/en/file/local/1427454/488355_en.pdf (hämtad 2019-03-29)

¹⁵⁴ United Nations Assistance Mission in Somalia and the World Bank, *Somalia Security and Justice Public Expenditure Review*, 2017-01-01, s. 39, <http://documents.worldbank.org/curated/en/644671486531571103/pdf/Somalia-SJPER-01302017-Final-Version.pdf> (hämtad 2019-04-08)

¹⁵⁵ Lifos, *Myndigheter och klansystem i Somalia*, 2012-11-30, s. 15, 43ff, <https://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=29006> (hämtad 2019-04-08); United Nations Assistance Mission in Somalia and the World Bank, 2017

¹⁵⁶ UN Human Rights Council, *Report of the Independent Expert on the situation of human rights in Somalia*, 2018-07-19, <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/G1822955.pdf> (hämtad 2019-04-02)

¹⁵⁷ Rahman, Anika & Toubia, Nahid, *Female Genital Mutilation: A Guide to Laws and Policies Worldwide*, London: Zed Books Ltd, 2000, s. 212ff

¹⁵⁸ 28 Too Many, 2018

Somalias strafflagstiftning (*Penal Code*) från 1964 proklamerar att det är förbjudet att bringa skada till en annan person. Trots att lagtexten skulle kunna inkludera könsstympning rapporterar 28 Too Many att det inte finns några bevis för att denna lagstiftning skulle ha använts för att lagföra könsstympningsförövare i Somalia.¹⁵⁹

Det finns heller inget nationellt förbud för sjukvårdspersonal att utföra könsstympning i Somalia.¹⁶⁰

En av Lifos källor uppger att hon inte hört talas om något fall där en person dömts för könsstympning, inte heller när flickor omkommit som följd av ingreppet. Precis som sexuellt våld rapporteras inte dessa fall på grund av brist på förtroende för polisen.¹⁶¹

6.2.1. Särskilt om Puntland

I Puntland finns inte heller någon lag som förbjuder könsstympning. För att öka myndigheternas kapacitet mot sexuellt våld har dock en lagstiftning titulerad *Sexual Offenses Act* lagts fram för det puntländska parlamentet 2016, men denna har inte godkänts och saknar en plan för implementering.¹⁶² Det saknas också en straffmekanism i lagen.¹⁶³

Under 2013 utfärdades ett religiöst påbud (*fatwa*) av puntländska religiösa ledare och akademiker som deklarerade att könsstympning inte existerar under islamisk rätt. I fatwan framgår att alla former av könsstympning förbjuds av medicinska och religiösa skäl. Det finns även ett puntländskt dekret som förbjuder sjukvårdspersonal från att utföra könsstympning. Dessa riktlinjer har dock inte lett till åtgärder mot förövare, och har därmed brister i sin implementering.¹⁶⁴

6.3. Somaliland

Det finns ingen lag i Somaliland som kriminaliserar könsstympning, och inga mekanismer för att utdöma straff för personer som utför könsstympning. Det finns heller inget förbud mot sjukvårdspersonal att utföra könsstympningar.¹⁶⁵

Den somaliländska religionsministern utfärdade en fatwa i början av 2018 som förbjuder alla former av infibulering. Sunna är dock tillåtet. Trots denna policy utförs fortfarande infibulering. Ministrarna i Somaliland har

¹⁵⁹ 28 Too Many, 2019

¹⁶⁰ Ibid.

¹⁶¹ Leila Daud, samtal med Lifos, Mogadishu, 2018-10-17

¹⁶² Tadamun Social Society, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22; 28 Too Many, 2019; Human Rights Watch, 2019

¹⁶³ 28 Too Many, 2018

¹⁶⁴ Ibid.; UN Human Rights Council, *Report of the Independent Expert on the Situation of Human Rights in Somalia*, 2017-09-06,

https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/A_HRC_36_62.pdf (hämtad 2019-02-28)

¹⁶⁵ 28 Too Many, 2019

ingen samsyn kring könsstympning, och medan vissa accepterar sunna är vissa förespråkare för nolltolerans. Fatwans utfärdande har enligt utförare fått effekten att somaliländarna i högre grad gått över till sunna. Folk i allmänhet lyssnar på de religiösa ledarna, och därför har infibuleringen gått ned.¹⁶⁶

Det är, som en källa beskriver, varken illegalt eller legalt med könsstympning i Somaliland idag, men majoriteten av den somaliländska regeringen förespråkar nolltolerans.¹⁶⁷

6.4. Gränsöverskridande könsstympning och diasporan

Eftersom könsstympning inte är kriminaliserat i Somalia har organisationen 28 Too Many betonat att det förekommer att familjer tar sina döttrar från angränsande länder där könsstympning är kriminaliserat (exempelvis Kenya och Etiopien) till Somalia för att där utföra könsstympning och därmed undvika lagföring.¹⁶⁸ Någon information om hur vanligt fenomenet är har Lifos inte kunnat hitta.

Återvändande diaspora kan ha en positiv roll i värdegrundsarbetet mot könsstympning. Flickor från diasporan kan dock också skickas till Somalia för att könsstympas eftersom det är förbjudet i deras hemländer. Efter en studie i Somaliland, som källan hänvisar till, drar källan slutsatsen att könsstympning av personer ur diasporan som återvänder företrädesvis sker i hemlighet.¹⁶⁹ Det finns exempel på att somaliska flickor ur diasporan könsstympas när de besöker sina familjer i Somalia. En källa uppger att dessa ofta utsätts när de är tonåringar (14-18 år) vilket alltså är väsentligt senare än flickor som är uppväxta i Somalia.¹⁷⁰ En källa uppger också att det finns äldre män ur diasporan som återvänder för att gifta sig med unga infibulerade flickor och kvinnor.¹⁷¹

6.5. Värdegrundsarbete mot könsstympning

Kvinnlig könsstympning bekämpas såväl i Somalia som i somaliska flyktingläger genom kampanjer finansierade av internationella organisationer.¹⁷² Flera ministerier i Somalia är också aktiva i arbetet. Ett utkast på en handlingsplan mot kvinnlig könsstympning har tagits fram men inte implementerats, och den federala regeringen har generellt varit positiv till initiativ från såväl internationella som lokala organisationer som arbetar mot kvinnlig könsstympning.¹⁷³ Flera fall har uppmärksammats i media med unga somaliska flickor som omkommit till följd av blödningar efter

¹⁶⁶ Nafisa Yusuf Mohamed, Nagaad Network, samtal med Lifos, Hargeisa, 2018-10-24

¹⁶⁷ Faisal Ibrahim & Abdirizak Ali, UNFPA Somaliland, samtal med Lifos, Hargeisa, 2018-10-24

¹⁶⁸ 28 Too Many, 2018

¹⁶⁹ Internationell organisation som arbetar med kvinnors rättigheter i Garowe, 2018-10-22

¹⁷⁰ Somali Women Development Centre, samtal med Lifos, Nairobi, 2018-10-19

¹⁷¹ Nasra Islan, samtal med Lifos, Mogadishu, 2018-10-17

¹⁷² UNHCR, 2016

¹⁷³ 28 Too Many, 2019, s. 35

könsstympningen.¹⁷⁴ Utöver medias rapportering om konsekvenser med sedvanan, genomdrivs mediala kampanjer syftade till ”sensibilisering” i Somalia.¹⁷⁵ Det finns regioner som på pappret proklamerat att de övergivit kvinnlig könsstympning, däribland Gedo, Baradhere, Somaliland, Berbera, Dollow, Beraga, Belethawa.¹⁷⁶ Lifos har dock inte hittat någon information om hur dessa uppgifter bekräftas. UNFPA Somalias hemsida proklamerar att 890 somaliska samhällen deklarerade att de övergivit könsstympning mellan 2014 och 2017.¹⁷⁷

Efter kampanjer av medvetandegörande av könsstympning menar en av Lifos källor att det finns en tendens att värdera icke-könsstympade kvinnor och flickor högt i rent sexuellt avseende. Att ha könsstympats enligt sunna och att inte ha könsstympats alls jämföras dock i sammanhanget.¹⁷⁸ Det finns män som menar att flickor som genomgått sunna har sexuell lust och tillgodoser männen bättre i sängen, att de har god respekt för sina makar. Dessa män menar att infibulerade kvinnor har mindre sexlust och är mer våldsamma.¹⁷⁹

6.5.1. Puntland

Internationella organisationer har arbetat intensivt för att få igenom lagförslaget som kriminaliserar alla former av könsstympning, ett arbete som stött på problem på grund av vissa religiösa ledare. Trots detta ökar andelen samhällen som deklarerats könsstympningsfria. Internationella organisationer driver också kampanjarbete inriktat mot ungdomar och unga män specifikt, vilket ses som avgörande för att normerna i samhället ska ändras.¹⁸⁰

Sexual Offenses Act nämner inte avskaffandet av alla typer av könsstympning, utan fokuserar på sexuellt våld mot kvinnor. Internationella organisationer arbetar just nu för en implementering av lagen. Frågan är angelägen då det väckt uppmärksamhet att en ung flicka nyligen dog efter könsstympningen utan möjlighet att åtala förövaren. Ett nätverk av religiösa ledare mot könsstympning har etablerats i Puntland. Enligt en av Lifos källor är fatwan, presidentens dekret mot könsstympning och det lagförslag mot sexuellt ofredande som tagits fram alla tecken på en ändrad inställning till könsstympning. På implementeringsplanet finns dock fortsatt mycket att göra för att nå ut till vissa samhällen, och att förändra normerna kring en så stark tradition är mycket krävande.¹⁸¹

¹⁷⁴ Ibid.

¹⁷⁵ Somali Women Development Centre, samtal med Lifos, Nairobi, 2018-10-19

¹⁷⁶ Leila Daud, samtal med Lifos, Mogadishu, 2018-10-17

¹⁷⁷ UNFPA, *Data – Transparency Portal – UNFPA Somalia*, [datum saknas], <https://www.unfpa.org/data/transparency-portal/unfpa-somalia> (hämtad 2019-04-03)

¹⁷⁸ Somali Women Development Centre, samtal med Lifos, Nairobi, 2018-10-19

¹⁷⁹ Somali Women Development Centre, samtal med Lifos, Nairobi, 2018-10-19

¹⁸⁰ Internationell organisation som arbetar med kvinnors rättigheter i Garowe, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

¹⁸¹ Internationell organisation som arbetar med kvinnors rättigheter i Garowe, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

6.5.2. Somaliland

Könsstympning är fortsatt ett stort problem i Somaliland.¹⁸² UNFPA arbetar i Somaliland med att reducera könsstympningens utbredning.¹⁸³ Fatwan som utfärdades i början av 2018 inkluderar dock inte sunna, och de somaliländska ministrarna är inte överens om deras inställning till sunna. Fatwan har dock lett till att färre infibuleras i Somaliland, enligt en av Lifos källor.¹⁸⁴

7. Deinfibulering

Deinfibulering innebär den process då en kvinna som infibulerats öppnas upp. En deinfibulering kan utföras av olika skäl, exempelvis kan en kvinna genomgå en mindre deinfibulering för att förenkla samlag, med eller utan hennes makes vetskap.¹⁸⁵ En familj kan också besluta att deinfibulera en flicka om det uppstår komplikationer vid menstruation.¹⁸⁶

7.1. Synen på en deinfibulerad kvinna

Samhällets syn på en deinfibulerad kvinna beror helt på den kontext som kvinnan lever i. Då sex och samlevnad är starkt kopplad till frågan om giftermål i Somalia, är frågan om hur en deinfibulerad kvinna tas emot i hennes samhälle också avhängig hennes prospektiva makes inställning till könsstympningen. Det finns män som kan tänka sig giftermål med deinfibulerade kvinnor, samtidigt finns det män som anser att en kvinnas karaktär påverkas av ingreppet.¹⁸⁷ Det finns en bred samsyn bland de källor som Lifos talat med att om en prospektiv make förväntar sig att kvinnan är infibulerad så ses deinfibuleringen som att kvinnan haft utomäktenskapligt sex, vilket är detsamma som olovligt sex. Kvinnan ses därmed inte som oskuld vilket är viktigt för hennes möjlighet att ingå äktenskap. Detta gäller för hela Somalia.¹⁸⁸

En kvinna som är infibulerad kommer sannolikt från en kontext där detta förväntas av henne. En deinfibulering kan då betraktas som ett brott mot kultur och tradition.¹⁸⁹ Om kvinnan lever i en kontext där infibulering förväntas kan det få stora sociala konsekvenser om hon har deinfibulerats. Den behandling som kvinnan riskerar är då avhängig på familjens vilja att

¹⁸² Internationell organisation i Hargeisa, Somaliland (C), samtal med Lifos, Hargeisa, 2018-10-24

¹⁸³ Faisal Ibrahim & Abdirizak Ali, UNFPA Somaliland, samtal med Lifos, Hargeisa, 2018-10-24

¹⁸⁴ Nafisa Yusuf Mohamed, Nagaad Network, samtal med Lifos, Hargeisa, 2018-10-24

¹⁸⁵ Somali Women Development Centre, samtal med Lifos, Nairobi, 2018-10-19

¹⁸⁶ Nafisa Yusuf Mohamed, Nagaad Network, samtal med Lifos, Hargeisa, 2018-10-24

¹⁸⁷ Nasra Islan, samtal med Lifos, Mogadishu, 2018-10-17

¹⁸⁸ Nasra Islan, samtal med Lifos, Mogadishu, 2018-10-17; Faisal Ibrahim & Abdirizak Ali, UNFPA Somaliland, samtal med Lifos, Hargeisa, 2018-10-24; Somali Women Development Centre, samtal med Lifos, Nairobi, 2018-10-19; Tadamon Social Society, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

¹⁸⁹ Somali Women Development Centre, samtal med Lifos, Nairobi, 2018-10-19

behålla sitt ansikte utåt. Eftersom familjens mål är att kvinnan ska giftas bort kan kvinnan i dessa fall pressas eller tvingas av sin familj att reinfibuleras, i synnerhet om den man som familjen anser lämplig förväntar sig en infibulerad kvinna.¹⁹⁰ Om en make gifter sig med en kvinna som han tror och förväntar sig är infibulerad, och han upptäcker att hon är deinfibulerad, kan det ofta innebära problem för kvinnan. Maken kan då säga att han blivit lurad och begära skilsmässa direkt. Det utgör ett stigma att skilja sig direkt efter äktenskap, vilket kan påverka en familjs övriga döttrar och deras möjlighet att giftas bort.¹⁹¹ Enligt en annan källa har en icke-gift deinfibulerad kvinna inga problem om det är känt att kvinnan är oskuld. Huruvida en kvinna måste berätta om att hon deinfibulerats innan äktenskapet beror helt på maken, om maken vill att hon ska vara infibulerad och vad han anser om öppningsoperationer.¹⁹²

Om kvinnan väljer sin make själv bör det inte bli några problem om hon är deinfibulerad, men om det är ett arrangerat äktenskap kommer det att vara förväntat att hon är oskuld. Om kvinnan i den situationen är deinfibulerad måste familjen förklara före äktenskapets ingående varför hon är öppnad, för upptäckts det av maken efter giftermålet finns risk för skilsmässa, vilket leder till ryktesspridning och stigma.¹⁹³ En källa uppger till Lifos att det förekommer att en tilltänkt make vägrar gifta sig med en öppnad kvinna. Då finns det risk för att informationen om kvinnans status sprids, och den skam detta skulle innebära skulle kunna föranleda att en kvinna tvingas flytta från sin by till ett ställe där hon inte är känd.¹⁹⁴

Deinfibulering utomlands kan mötas av oförstående från släkten, vilket också kan leda till stigmatisering för kvinnan. I dessa fall är det ett stigma för kvinnan även om hon öppnats upp på sjukhus. Förväntningarna är det centrala i sammanhanget, och kvinnan måste berätta att hon är deinfibulerad för sin potentiella make innan äktenskapet.¹⁹⁵

Om en man motsätter sig giftermål med en deinfibulerad kvinna kan kvinnan stigmatiseras beroende på hur mannen agerar. Mannen kan behålla informationen hemlig, men om han inte gör det sprids informationen i samhället.¹⁹⁶ Kvinnan kan också hålla det hemligt, men om hon berättar för någon, även en nära vän, riskerar hon att informationen sprids.¹⁹⁷ Kvinnan kan möjligen gifta om sig med en man som inte föredrar infibulering.¹⁹⁸ Det är på grund av sociala stigma som dessa ofta svårt för somaliska kvinnor att prata om frågor som rör könsstympning och dess konsekvenser.¹⁹⁹

¹⁹⁰ Nasra Islan, samtal med Lifos, Mogadishu, 2018-10-17

¹⁹¹ Somali Women Development Centre, samtal med Lifos, Nairobi, 2018-10-19

¹⁹² Puntland Human Rights Defender, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

¹⁹³ Faisal Ibrahim & Abdirizak Ali, UNFPA Somaliland, samtal med Lifos, Hargeisa, 2018-10-24

¹⁹⁴ Somali Women Development Centre, samtal med Lifos, Nairobi, 2018-10-19

¹⁹⁵ Tadamun Social Society, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

¹⁹⁶ Tadamun Social Society, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

¹⁹⁷ Tadamun Social Society, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

¹⁹⁸ Somali Women Development Centre, samtal med Lifos, Nairobi, 2018-10-19

¹⁹⁹ Nasra Islan, samtal med Lifos, Mogadishu, 2018-10-17

Frågan om kvinnans ”status” lyfts normalt inte före äktenskapet, utan kvinnans oskuld förutsätts.²⁰⁰ Det är därför viktigt att unga personer som träffas berättar alla relevanta detaljer för varandra före äktenskapet, för att undvika sådana missförstånd. Kvinnan bör berätta om sin deinfibulering för maken och hans familj, på samma sätt som maken måste berätta om exempelvis hur många fruar och barn han redan har för kvinnan och hennes familj.²⁰¹

7.2. Deinfibulering av medicinska skäl

Deinfibulering kan ske av medicinska skäl, exempelvis har infibulerade kvinnor ofta problem med samlivet och måste därför deinfibuleras på sjukhus.²⁰² Det är möjligt att genomföra en öppningsoperation i Somalia, men det är väldigt ovanligt.²⁰³

En medicinsk deinfibulering kan genomföras utan att det blir känt i samhället, men detta beror återigen helt på den kontext i vilken kvinnan lever. Deinfibulering är inte det första antagandet om en kvinna som förväntas vara infibulerad i själva verket är öppen. Om familjen, hennes make eller samhället får reda på att hon är deinfibulerad kan de förutsätta att hon haft utomäktenskapligt sex.²⁰⁴

För medicinsk deinfibulering krävs föräldrarnas eller makens samtycke, annars kommer kvinnan att få problem. Oskuldsfrågan är återigen det centrala i sammanhanget, och om kvinnan kan visa upp intyg på att hon öppnat upp sig av hälsoskäl bör det vara okej.²⁰⁵ Om deinfibuleringen presenteras på ett bra sätt, familjen samtyckt till att kvinnan öppnat sig och det finns en god anledning till deinfibuleringen klarar många kvinnor sig troligen från problem med mobbning eller annat stigma från samhället.²⁰⁶ I områden där infibulering är normen är det dock mer problematiskt.²⁰⁷

Efter äktenskap är det annorlunda, och kvinnan kan då vara deinfibulerad.²⁰⁸ Giftna kvinnor kan deinfibuleras på sjukhus, utan att någon förutom makarna får reda på det eftersom det är personlig information. Källan betonar dock att en make eller potentiell make som föredrar en infibulerad kvinna sannolikt inte kommer att nöja sig med ett medicinskt intyg på att kvinnan öppnats upp av medicinska skäl.²⁰⁹

²⁰⁰ Faisal Ibrahim & Abdirizak Ali, UNFPA Somaliland, samtal med Lifos, Hargeisa, 2018-10-24

²⁰¹ Somali Women Development Centre, samtal med Lifos, Nairobi, 2018-10-19

²⁰² Tadamun Social Society, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

²⁰³ Puntland Human Rights Defender, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

²⁰⁴ Nasra Islan, samtal med Lifos, Mogadishu, 2018-10-17

²⁰⁵ Leila Daud, samtal med Lifos, Mogadishu, 2018-10-17

²⁰⁶ Leila Daud, samtal med Lifos, Mogadishu, 2018-10-17; Somali Women Development Centre, samtal med Lifos, Nairobi, 2018-10-19; Tadamun Social Society, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

²⁰⁷ Somali Women Development Centre, samtal med Lifos, Nairobi, 2018-10-19

²⁰⁸ Tadamun Social Society, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

²⁰⁹ Puntland Human Rights Defender, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

De källor som Lifos konsulterat i Somaliland ger i stort samma bild av deinfibulering i den specifika somaliländska kontexten. Giftermålets centralitet, potentiella (indirekta) sociala stigma och avsaknad av data på frivillig deinfibulering betonas. Det betonas också att det inte finns något screeningsystem innan giftermål där deinfibulering automatiskt skulle upptäckas.²¹⁰ En källa uppger att deinfibulering generellt inte bör vara ett problem om kvinnan uppvisar läkarintyg, men i Somaliland finns det inga sådana intyg. Det är vanligt i det somaliländska samhället att privata uppgifter sprids, vilken kan föranleda att kvinnan tvingas flytta.²¹¹ Det betonas också att deinfibulering ofta är en privat fråga mellan kvinnan och hennes prospektiva make.²¹²

8. Reinfibulering (återstympning)

Reinfibulering innebär den process då en deinfibulerad kvinna infibuleras på nytt. Generellt är reinfibulering ett problem som anknyter till medikaliseringen av könsstympning eftersom det kan ske i kliniska miljöer.²¹³ Det bör dock noteras att i Somalia sker de flesta födslar i hemmen, utan närvaro av medicinskt kunnig personal.²¹⁴ Reinfibulering är en fråga som kan beröra personer som utsatts för en initial infibulering och sedan har deinfibulerats.

Det finns olika syn bland de källor som Lifos pratat med om hur utbredd förekomsten av reinfibulering är i Somalia, och hur beslutsprocessen går till. Enligt en källa är reinfibulering en del av förlossningsprocessen och görs direkt efter förlossningen av den traditionella barnmorskan. En kvinna kan ha svårt att säga emot barnmorskan samt de eventuellt närvarande fastrarna och mostrarna som deltar på förlossningen. Enligt källan finns det exempel på att personer som bett om att inte bli hopsyddas efter förlossningen ändå har blivit det.²¹⁵ En källa betonar att efter förlossning är det vanligast att en kvinna endast återställs till viss del, och inte gör en fullständig infibulering. I landsbygdsmiljö förekommer det att kvinnan infibuleras igen efter förlossning, vilket då görs av barnmorskor och ibland utan att kvinnan tillfrågats eftersom de utför sin rutin från start till slut. Kvinnan kan också lämnas öppen eftersom barnmorskan inte har tillräcklig kunskap för att sy

²¹⁰ Faisal Ibrahim & Abdirizak Ali, UNFPA Somaliland, samtal med Lifos, Hargeisa, 2018-10-24; Internationell organisation i Hargeisa, Somaliland (C), samtal med Lifos, Hargeisa, 2018-10-24

²¹¹ Nafisa Yusuf Mohamed, Nagaad Network, samtal med Lifos, Hargeisa, 2018-10-24

²¹² Internationell organisation i Hargeisa, Somaliland (C), samtal med Lifos, Hargeisa, 2018-10-24

²¹³ UNFPA, 2018; Internationell organisation som arbetar med kvinnors rättigheter i Garowe, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22;

²¹⁴ Se bland annat UNICEF, *Somalia MICS 2006 Report* s. 55f där det framgår att endast en tredjedel av somaliska kvinnor hade medicinskt kunnig personal närvarande vid förlossningen.

²¹⁵ Nasra Islan, samtal med Lifos, Mogadishu, 2018-10-17

ihop kvinnan igen.²¹⁶ En tredje källa betonar att en del kvinnor väljer att reinfibuleras för sin makes skull, och det finns en utbredd uppfattning om att maken inte kommer att få sexuell njutning om inte kvinnan sys ihop igen efter en förlossning. Det finns även exempel på att kvinnor som är aktiva motståndare till könsstympning självmant väljer att reinfibuleras efter en förlossning.²¹⁷

Det är endast kvinnor i familjen som är med i förlossningssalen, och mormodern eller makens mamma närvarar ofta, av religiösa och kulturella skäl. Män närvarar inte såvida inte en manlig läkare behövs av medicinska skäl. Det är ovanligt att den äldre generationens mödrar lägger sig i beslutet om huruvida den nyblivna mamman ska sys ihop igen. Detta är upp till mamman själv.²¹⁸ En av källorna jämför re- och deinfibulering med problematiken kring kejsarsnitt. Sjukvårdspersonal behöver tillstånd från maken eller familjen för att göra ett kejsarsnitt, men många motsätter sig denna förlossningsmetod. Om doktorn gör kejsarsnitt mot familjens vilja kan de hamna i konflikt med familjen, ett tänkbart scenario även i frågor kopplade till re- och deinfibulering.²¹⁹

Kvinnor som genomgått sunna kommer inte att reinfibuleras efter en förlossning, men infibulerade kvinnor rekommenderas ofta att besöka sjukhus och sys ihop. En kvinna som endast genomgått sunna kan pressas att infibuleras. Det är dock upp till kvinnan själv att bestämma om hon vill sys ihop helt, delvis eller inte alls i sin kontakt med barnmorskan.²²⁰ Kvinnorna besöker kliniker och sjukhus för att sys ihop efter förlossning. Om en kvinna inte vill reinfibuleras, men familjen eller maken förväntar sig att hon ska göra det, är det väldigt svårt för kvinnan att vägra. När kvinnan är gift är det framför allt maken som ansvarar för henne, och hans beslut är det som kvinnan kommer gå efter enligt en av källorna.²²¹ Så fort en kvinna varit gravid är inte frågan om könsstympning i allmänhet lika relevant längre.²²²

Om kvinnan har öppnats av annat skäl än förlossning föreligger en viss risk för reinfibulering, men det är ovanligt. Deinfibulerade kvinnor har inte lätt att hitta en make att gifta sig med, de är föremål för diskussioner och rykten i samhället, vilket skapar många frågor och misstänksamhet.²²³ En källa uppger att i stadsbygd finns det inte risk för en deinfibulerad kvinna att pressas att genomgå reinfibulering. Kvinnor som återvänder från Europa,

²¹⁶ Tadamun Social Society, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

²¹⁷ Nasra Islan, samtal med Lifos, Mogadishu, 2018-10-17

²¹⁸ Somali Women Development Centre, samtal med Lifos, Nairobi, 2018-10-19

²¹⁹ Internationell organisation som arbetar med kvinnors rättigheter i Garowe, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

²²⁰ Somali Women Development Centre, samtal med Lifos, Nairobi, 2018-10-19

²²¹ Internationell organisation som arbetar med kvinnors rättigheter i Garowe, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

²²² Somali Women Development Centre, samtal med Lifos, Nairobi, 2018-10-19

²²³ Ibid.

som inte infibulerats, pressas vanligen inte till reinfibulering i städerna, utan hittar en partner att gifta sig med ändå.²²⁴

Eftersom det ingrepp som infibuleringen innebär får så stora fysiska konsekvenser för kvinnan kan det vara medicinskt motiverat att efter en förlossning reinfibulera.²²⁵ Om kvinnan lider av fistel behöver kvinnan ofta reinfibuleras när hon fött barn, och ofta rekommenderas hon att göra det av en doktor. Källan betonar dock att detta är vanligt även bland kvinnor som inte lider av fistel.²²⁶ UNFPA lyfter dock upp att trots att det finns sjukvårdspersonal som stöttar reinfibulering, bland annat av strikt medicinska skäl, bör det motverkas eftersom det återskapar de hälsoproblem som kvinnan fått i samband med sin ursprungliga infibulering.²²⁷

En av Lifos källor i Somaliland gör gällande att det inte finns någon risk att tvingas reinfibuleras efter deinfibulering i Somaliland. Eventuellt gör kvinnan det själv efter press från samhället, men ingen risk att maken eller familjen gör det på henne mot hennes vilja. Generellt är inte reinfibulering ett repetitivt ingrepp i Somaliland. Risken är således om hon själv väljer att göra det, och det kan då finnas en press från samhället på kvinnan.²²⁸

8.1. Beslutsfattande vid reinfibulering

En av Lifos källor uppger att det är kvinnan som själv bestämmer ifall hon ska reinfibuleras efter en förlossning. Reinfibulering efter förlossning ses inte som ett stort problem, och är vanligt förekommande. En barnmorska kan rekommendera kvinnan att sys ihop igen efter förlossning.²²⁹

En annan källa uppger att kvinnan i realiteten har begränsat eget val när det kommer till reinfibulering. Utföraren lyssnar i praktiken på maken eller släktingar, eller barnmorskans som är i rummet vid tillfället.²³⁰

En somaliländsk källa ger stöd för uppfattningen att det är upp till kvinnan i samband med förlossningen om hon vill reinfibuleras. I Somaliland, menar källan, är dock inte infibulering en repetitiv företeelse, och att somaliländska kvinnor infibuleras efter förlossning ses av källan som ovanligt, men det är kvinnans eget val.²³¹ En annan källa uppger snarlikt att somaliländska kvinnor har rätt att vägra bli reinfibulerade efter

²²⁴ Tadamun Social Society, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

²²⁵ Internationell organisation som arbetar med kvinnors rättigheter i Garowe, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22; Nasra Islan, samtal med Lifos, Mogadishu, 2018-10-17

²²⁶ Puntland Human Rights Defender, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

²²⁷ UNFPA m.fl., *Global Strategy To Stop Health-Care Providers From Performing Female Genital Mutilation*, 2010, https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-plf/who_rhr_10-9_en.pdf (hämtad 2019-04-02)

²²⁸ Faisal Ibrahim & Abdirizak Ali, UNFPA Somaliland, samtal med Lifos, Hargeisa, 2018-10-24; Internationell organisation i Hargeisa, Somaliland (C), samtal med Lifos, Hargeisa, 2018-10-24

²²⁹ Puntland Human Rights Defender, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

²³⁰ Nasra Islan, samtal med Lifos, Mogadishu, 2018-10-17, 2018-10-17

²³¹ Internationell organisation i Hargeisa, Somaliland (C), samtal med Lifos, Hargeisa, 2018-10-24

förlossningen. På sjukhus görs ingen reinfibulering, men traditionella barnmorskor gör möjligen det och det kan förekomma press från omgivningen.²³²

Flera av de källor som Lifos talade med i Somaliland berörde frågan om beslutsfattande om reinfibulering. Angående huruvida en kvinna som deinfibulerats utomlands riskerar reinfibuleras vid återvändande till Somaliland säger en källa att det inte finns någon risk att kvinnan pressas av maken att reinfibuleras. Familjen kan dock sätta press på kvinnan, ibland pressar de henne ända tills hon reinfibuleras självmant, men de tvingar henne inte att med våld.²³³ En annan källa säger att det är omöjligt att veta om familjer kan tvinga en kvinna att genomgå reinfibulering. Detta beror helt på familjen, och samhällets press att få en kvinna att reinfibuleras hålls sannolikt hemlig. Källan understryker vikten av att kvinnan behöver vara oskuld när hon gifter sig, efter det är allting diskutabelt.²³⁴

9. Lifos kommentar

9.1. Könsstympning av flickor

Könsstympning ska ses i ljuset av den kollektiva samhällsstruktur som råder i Somalia, där individuella handlingar ses i ljuset av och får konsekvenser på den kollektiva nivån. Familjen och klanen är centrala för en somalisk kvinnas tillvaro i en lång avsaknad av, och låg tilltro till, andra fungerande institutioner och skyddsmekanismer i landet. Den kollektiva samhällsstrukturen gör att frågan om giftermål är högst central för såväl somaliska kvinnor som män, och att en ung somalier skulle förbli ogift ses som otänkbart i stora delar av det somaliska samhället. Utöver pressen på giftermål förväntas en kvinna vara oskuld vid sitt första giftermål, och det är mycket angeläget för kvinnans möjlighet att gifta sig att hennes oskuld inte ifrågasätts. Att en kvinna inte är oskuld i det fall hon gifter om sig, vilket inte är ovanligt i Somalia, ifrågasätts inte.

Det är i detta ljus som könsstympning i Somalia måste ses. Den fortfarande utbredda infibuleringen, där stora delar av kvinnans genitalier skurits bort varpå vaginalöppningen till största delen förslutit, ses med traditionella ögon som en garanti för kvinnans oskuld. I en traditionell kontext, där såväl en kvinnas familj som i förlängningen hennes samhälle och klan ser det som nödvändigt att infibuleras, skulle misstänksamhet väckas om kvinnan inte var infibulerad vid giftermålet. Om informationen att en kvinna inte varit infibulerad sprids i hennes samhälle påverkar det kvinnans och hennes familjs rykte, vilket i förlängningen påverkar hennes men även familjens

²³² Faisal Ibrahim & Abdirizak Ali, UNFPA Somaliland, samtal med Lifos, Hargeisa, 2018-10-24

²³³ Internationell organisation i Hargeisa, Somaliland (C), samtal med Lifos, Hargeisa, 2018-10-24

²³⁴ Faisal Ibrahim & Abdirizak Ali, UNFPA Somaliland, samtal med Lifos, Hargeisa, 2018-10-24

övriga döttrars möjligheter att gifta sig. I många familjer i Somalia ses alltså infibulering fortsatt som nödvändigt.

Lifos konstaterar vidare att somaliska flickor fortsatt tycks könsstympas i unga åldrar, vanligen mellan 5-10 år. Könsstympning är en väsentlig inkomstbringande aktivitet för utförarna, varför de har incitament att hålla sedvanan vid liv. Hur en icke-könsstympad flicka kommer behandlas är helt avhängigt på den kontext i vilken hon bor, och flera källor nämner att det i större städer som Mogadishu kan vara möjligt att helt ”dölja” sin status. I byar, där alla flickor födda samma månad könsstympas samtidigt, är det troligtvis mycket svårt att dölja sin status som icke-stympad. Om det är känt att flickan inte är könsstympad är risken stor att hon kallas för öknamn och ifrågasätts av samhället, vilket är en indikation på att könsstympning fortfarande ses som någonting positivt i stora delar av Somalia. Lifos understryker dock i sammanhanget att det är mycket ovanligt med familjer som helt övergett kvinnlig könsstympning.

9.2. Förändringar i könsstympningsform

Könsstympning är en ihållande, mycket utbredd tradition i Somalia. Motiven för förekomsten varierar, och inkluderar utöver möjligheten till giftermål också synen på renlighet och vad som är religiöst påbjudet. Bland de källor som Lifos konsulterade fanns dock en utbredd samsyn kring att familjer och föräldrar som praktiserat infibulering går över till det mindre omfattande ingreppet sunna. Det varierar i vilken grad källorna menar att infibuleringen gått ned, men tack vare intensiva kampanjer om hälsoeffekterna av infibulering finns indikationer på att infibuleringen minskat generellt i Somalia. I vilken utsträckning det minskat, och om diskrepansen mellan stad- och landsbygd är så omfattande som källorna beskriver, är svårt att bekräfta då det saknas aktuell, kvantitativ data i frågan. Likaså är det svårt att säga hur det skiftar såväl över landet som mellan urbana och rurala miljöer. Lifos konstaterar att de senaste bredbandiga undersökningarna som gjorts i frågan om könsstympning i Somalia har visat att skillnader mellan stad- och landsbygd varit mycket små. I delar av landet har dessa undersökningar dock indikerat ett samband mellan könsstympningsform och socioekonomisk status och/eller utbildningsnivå.

Det finns också en samsyn bland källorna att sunna-ingreppet är problematiskt då det inte är tydligt definierat. Trots att den allmänna uppfattningen är att sunna omfattar ett mindre ingrepp än infibuleringen, och oftast inte innefattar någon försnävning av vaginalöppningen, finns det källor som talar om att utförare ibland påstår sig ha utfört sunna men i själva verket utfört någonting som är svårt att särskilja från en infibulering. Lifos noterar också i sammanhanget att samlingsbegreppet ”FGM” ofta likställs med infibulering i den somaliska kontexten, och inte inkluderar sunna. Det är därför troligt att en person som uttrycker sig mot eller hävdar att den själv eller dess dotter inte utsatts för ”FGM” eller svenskans ”kvinnlig könsstympning” inte inkluderar sunna i denna definition.

Sunna ska också ses i ljuset av den religiösa betydelsen begreppet har, vilket kontrasteras mot ”faraonisk omskärelse” med pre-islamiska konnotationer. Detta förklarar sannolikt varför det finns en dispyt bland religiöst lärda i frågan. Det ska dock understrykas att det inte finns ett samband mellan personer av en viss religiös tillhörighet och praktiserandet av könsstympning. Detta hindrar dock inte att gemene man i Somalia kan uppfatta att könsstympning har en religiös innebörd. Sannolikt kommer dock religiösa ledare, vilka respekteras i det somaliska samhället, behöva ta ställning mot könsstympning för att sedvänjan ska försvinna från Somalia.

9.3. Deinfibulering och reinfibulering

Frågan om deinfibulering respektive reinfibulering kan bli aktuell för kvinnor som en gång utsatts för infibulering. Deinfibulering är en process som de flesta infibulerade kvinnor genomgår någon gång i livet. Av Lifos konsulterade källor att döma är dock situationen annorlunda för en kvinna som deinfibulerats innan giftermål och en redan gift kvinna som deinfibuleras exempelvis i samband med förlossning eller av samlevnadsskäl (vid/inför samlag). Lifos understryker att sex utanför äktenskap inte är accepterat i det somaliska samhället och ses som illegalt, samt att det finns bristande kunskaper om sexualkunskap i allmänhet och könsstympning i synnerhet i det somaliska samhället.

Om en gift kvinna deinfibuleras i samband med förlossning förekommer det i Somalia att kvinnan reinfibuleras. Flera av de källor som Lifos konsulterat gör gällande att frågan om reinfibulering efter förlossning i stort är något som kvinnan själv väljer. Ett par av källorna betonar dock att även detta kan variera, och det förekommer att kvinnan mot sin vilja reinfibulerats efter förlossningen då kvinnan fysiskt varit inkapabel att själv fatta beslut. Beslutet har då tagits av kvinnliga släktingar eller av barnmorskan själv. Lifos gör bedömningen att risken för en kvinna att reinfibuleras efter förlossning måste ses i den kontext kvinnan lever i, och det tillstånd en kvinna befinner sig i direkt efter en förlossning. Generellt sett tycks somaliska kvinnor själva äga frågan, och ha möjlighet att säga nej till reinfibulering efter förlossning. Det utesluter inte att kvinnan kan pressas av sin make, sin familj eller det samhälle hon lever i om de har en annan uppfattning i frågan. Lifos betonar att en kvinnas beslutsfattande måste förstås i det kollektiva tankemönstret och den patriarkala struktur som råder i det somaliska samhället, vilket starkt påverkar kvinnans beslut. I sammanhanget betonar Lifos att flera källor gjort gällande att efter äktenskapets ingång är frågorna kring deinfibulering och reinfibulering mindre viktiga, eftersom oskudsfrågan då är irrelevant.

Situationen för en ung, ogift kvinna eller flicka som deinfibulerats är helt avhängig på den kontext i vilken hon lever, och hennes familj respektive hennes presumtiva makes förväntningar inför ett giftermål. Om maken förväntar sig att kvinnan ska vara infibulerad är det viktigt att maken får reda på deinfibuleringen och motivet till denna innan giftermålet. Beroende

på makens inställning kan han acceptera detta motiv, eller också kan han vägra giftermål med kvinnan på grund av deinfibuleringen. En make som insisterar på en infibulerad kvinna nöjer sig inte nödvändigtvis med ett läkarintyg på varför kvinnan deinfibulerats, och om han ändå går med på giftermålet är det inte uteslutet att han kommer önska att kvinnan reinfibuleras inför giftermålet. Lifos vill dock understryka att de källor som konsulterats här uttryckt sig hypotetiskt eftersom ingen av källorna hört om ett sådant fall i praktiken. Erfarenheterna kring återvändande deinfibulerade kvinnor är därmed mycket ringa, och skälen till detta är inte klarlagda. Det bör noteras i sammanhanget att ingen fysisk oskuldskontroll generellt sett görs före äktenskapet enligt någon av de källor som Lifos konsulterat.

Om den prospektiva maken förväntar sig en infibulerad kvinna, oaktat om kvinnan eller hennes familj varit öppna med deinfibuleringen eller inte inför giftermålet, uppstår sannolikt problem redan i samband med bröllopsnatten. Deinfibuleringen kopplas då till att kvinnan skulle ha haft utomäktenskapligt sex, och makens reaktion kan variera från olika grader av misstänksamhet till omedelbar skilsmässa. I samband med detta kan det uppstå indirekta stigman, om informationen som föranlett äktenskapsproblemen börjar spridas i det samhälle i vilket kvinnan lever. Hon kan då sannolikt mötas med misstänksamhet och olika rykten kan spridas om henne i samhället. Hon kan också få svårt att gifta om sig och i extrema fall, få psykologiska men och även behöva flytta från hennes hem. En kvinnas möjlighet att bemöta och leva med sådan ryktesspridning i ett samhälle handlar helt om hur resursstark kvinnan och hennes familj är, och den individuella situation som kvinnan befinner sig i.

Ingen av de källor som Lifos konsulterat gör gällande att tvångsmässiga reinfibuleringar skett av kvinnor som återvänder till Somalia efter att ha deinfibulerats utomlands. Det utesluter dock inte att kvinnan i förekommande fall pressas av familj, vänner eller make att reinfibuleras, men ingreppet tycks inte genomföras per tvång, med våld. Det betonas dock på nytt att de kollektiva och patriarkala strukturer som råder i Somalia starkt påverkar en kvinna som inte ”frivilligt” genomgår en reinfibulering i de fall det förväntas av henne.

Lifos understryker här på nytt att giftermålet är centralt i det somaliska samhället, och att den kollektiva struktur som somalier lever i innebär att information delas muntligen, vilket ses som helt naturligt och inte har några onda avsikter. Samtidigt betonas dock Lifos att frågor om könsstympning och sex i många fall fortfarande är tabu i det somaliska samhället, och hur dessa mycket intima frågor behandlas i enskilda äktenskap och familjer sannolikt varierar väsentligen.

9.4. Statens kapacitet och integritet

Lifos noterar att det finns ett positivt, pågående värdegrundsarbete, mot könsstympning i allmänhet och infibulering i synnerhet, i hela Somalia. Viktiga steg mot ett totalt avskaffande och kriminaliserande av

könsstympning har tagits från såväl den somaliska staten som från religiösa ledare, inte minst på delstatsnivå i Puntland. Det finns dock allvarliga brister i det somaliska rättssystemet vilket präglas av ineffektivitet, korruption och nepotism i de delar av Somalia som kontrolleras av den federala regeringen. Den provisoriska konstitutionen stipulerar ett förbud mot ”omskärelse”, men det är inte definierat vad detta innebär och konstitutionen har ännu inte antagits. Annan lagstiftning kan teoretiskt strafföra individer som utför könsstympning, men till Lifos kännedom finns det inga exempel på detta. Den befintliga lagstiftningen får därför sägas ha allvarliga implementeringsbrister i avseendet kriminalisering av könsstympning. Religiösa ledare har ett högt anseende i det somaliska samhället, och det finns fortsatt religiösa ledare som motsätter sig ett förbud av sunna-könsstympning. Lifos noterar också att Al-Shabaab inte förbjuder sunna-könsstympning.

I de delar av landet där Al-Shabaab har kontroll bedömer Lifos att den federala regeringens rättsväsende helt saknar kapacitet och i praktiken är det Al-Shabaabs hårdföra domstolar som står för rättsskipningen i dessa områden. Detta i kombination med att det saknas ett fullskaligt effektivt förbud mot alla former av könsstympning i Somalia gör att Lifos bedömer att det somaliska rättsväsendet i hela landet saknar såväl integritet som kapacitet att lagföra eller åtala ansvariga för att en flicka eller kvinna utsätts för könsstympning. För en utsatt kvinna eller flicka ska även beaktas den kollektiva och patriarkala struktur som råder i det somaliska samhället, samt den mycket utbredda korruptionen, när hennes möjligheter att söka rättsligt stöd ska bedömas.

9.4.1. Somaliland

Lifos bedömer att den somaliländska administrationen, inklusive dess rättsväsende, generellt sett har en starkare struktur än i övriga Somalia. Somaliländska domstolar får därmed bedömas ha viss kapacitet. Dess oberoende kan dock ifrågasättas. Lifos bedömer att rättsväsendets kapacitet och integritet är något större i Somaliland jämfört med den federala republiken i sin helhet, men att dess integritet fortsatt är låg och dess kapacitet fortsatt är svag. Utöver detta noterar Lifos att det även i Somaliland saknas lagstiftning som kriminaliserar alla former av könsstympning vilket påverkar möjligheterna för en kvinna eller flicka som riskerar utsättas för könsstympning att söka rättsligt stöd.

9.5. Familjens beslutsmonster

Även frågan om familjens beslutsmonster i frågan om könsstympning är helt beroende på den kontext som familjen befinner sig i. Bland de konsulterade källorna finns det dock en samsyn kring att det i allmänhet är föräldrarna som bestämmer huruvida en flicka ska könsstympas eller inte. Detta utesluter dock inte press, stundtals signifikant sådan, från mammans och pappans (framför allt kvinnliga) släktingar och andra delar av samhället. En icke-könsstympad flicka kan även sätta press på sina föräldrar själv. Det finns också en samsyn kring att mamman är den som generellt sett är mest

involverad i beslutsfattandet när det gäller en dotters könsstympning. Papporna kan ha starka åsikter, och stundtals fälla avgörandet i frågan, men är generellt mindre involverade. Detta beslutsfattande bygger dock helt på den dynamik som finns mellan make och hustru. Om hustrun är för men maken är emot finns det exempel på att hon ändå låtit dottern genomgå könsstympning bakom makens rygg. Att mamman är mest involverad i könsstympningsfrågor kan kontrasteras mot att pappan generellt fäller avgörandet i frågor om giftermål.

Källförteckning

Elektroniska källor

28 Too Many, *Country Profile: FGM in Somalia and Somaliland*, 2019, [https://www.28toomany.org/static/media/uploads/CountryResearchandResources/SomaliaSomaliland/country_profile_somalia_and_somaliland_v1_\(march_2019\).pdf](https://www.28toomany.org/static/media/uploads/CountryResearchandResources/SomaliaSomaliland/country_profile_somalia_and_somaliland_v1_(march_2019).pdf) (hämtad 2019-04-01)

28 Too Many, *Somalia: The Law and FGM*, 2018-07, [https://www.28toomany.org/static/media/uploads/Law%20Reports/somalia_law_report_\(july_2018\).pdf](https://www.28toomany.org/static/media/uploads/Law%20Reports/somalia_law_report_(july_2018).pdf) (hämtad 2019-02-08)

BBC, *Puntland Profile*, 2019-03-11, <https://www.bbc.com/news/world-africa-14114727> (hämtad 2019-04-02)

Bertelsmanns Stiftung, *BTI 2018 Country Report – Somalia*, 2018, https://www.ecoi.net/en/file/local/1427454/488355_en.pdf (hämtad 2019-03-29)

European Asylum Support Office. *EASO, EASO Country of Origin Information Report. Somalia Security Situation*, 2017-12-21, <https://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=40672> (hämtad 2019-03-28)

Executive Board of the United Nations Development Programme, the United Nations Population Fund and the United Nations Office for Project Services, *UNFPA – Country programmes and related matters [DP/FPA/CPD/SOM/8]*, 2017-07-03, https://www.unfpa.org/sites/default/files/portal-document/10_Somalia_CPD_-_SOM.8_-_FINAL_-_3_Jul17.pdf (hämtad 2019-04-03)

Finland. Immigration Service, *Somalia: Fact-Finding Mission to Mogadishu and Nairobi, Januari 2018*, 2018-10-05, <https://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=42995> (hämtad 2019-04-15)

The Federal Republic of Somalia Provisional Constitution, 2012, <http://hrlibrary.umn.edu/research/Somalia-Constitution2012.pdf> (hämtad 2019-03-28)

Human Rights Watch, *Q&A on Female Genital Mutilation*, 2010-06-16, <https://www.hrw.org/news/2010/06/16/qa-female-genital-mutilation> (hämtad 2019-04-01)

Human Rights Watch, *World Report 2019 – Somalia*, 2019, <https://www.hrw.org/world-report/2019/country-chapters/somalia> (hämtad 2019-04-02)

Lag (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor, http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-1982316-med-forbud-mot-konstympning-av_sfs-1982-316 (hämtad 2019-02-25)

Utrikespolitiska institutet, Landguiden, *Somalia – Religion*, 2016-06-07, <https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/afrika/somalia/religion/> (hämtad 2019-04-01)

Migrationsverket, Lifos, *Lifosrapport: Somalia: Kvinnors position i klansystemet, v. 1.0*, 2018-04-27, <https://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=41295> (hämtad 2019-04-15)

Migrationsverket, Lifos, *Myndigheter och klansystem i Somalia*, 2012-11-30, <https://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=29006> (hämtad 2019-04-08)

NAFIS Network, *Assessment of the Prevalence, Perception & Attitude of Female Genital Mutilation in Somaliland*, 2014, <https://nafisnetwork.net/wp-content/uploads/2018/10/FGM-Research-Report-2014-1.pdf> (hämtad 2019-03-29)

Socialstyrelsen, *Olika typer av könsstympning*, 2008-01-01, <http://www.socialstyrelsen.se/valds-ochbrottsrelateradefragor/konsstympningavflickorochkvinnor/olikatyperavkvinnligkonsstympning> (hämtad 2019-02-08)

Socialstyrelsen, *Kvinnlig könsstympning – Ett stöd för hälso- och sjukvårdens arbete*, 2016, <https://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/20282/2016-6-59.pdf> (hämtad 2019-02-28)

Socialstyrelsen, *Som Gud skapade oss – Förhållningssätt till kvinnlig omskärelse bland somalier i Malmö*, 2001-12-13, http://kunskapsbanken.nck.uu.se/nckkb/nck/publik/fil/visa/194/Som_Gud_skapade_oss.pdf (hämtad 2019-03-14)

UN Human Rights Council, *Report of the Independent Expert on the situation of human rights in Somalia*, 2018-07-19, <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/G1822955.pdf> (hämtad 2019-04-02)

UN Security Council, *Report of The Secretary-General On Children and Armed Conflict In Somalia*, 2008-05-30, <https://undocs.org/S/2008/352> (hämtad 2019-03-28)

UNFPA, *Data – Transparency Portal – UNFPA Somalia*, [datum saknas], <https://www.unfpa.org/data/transparency-portal/unfpa-somalia> (hämtad 2019-04-03)

UNFPA, *Female genital mutilation (FGM) frequently asked questions*, feb. 2018, <https://www.unfpa.org/resources/female-genital-mutilation-fgm-frequently-asked-questions#> (hämtad 2019-02-08)

UNFPA m.fl., *Global Strategy To Stop Health-Care Providers From Performing Female Genital Mutilation*, 2010, https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/who_rhr_10-9_en.pdf (hämtad 2019-04-02)

UNHCR, *Culture, Context And Mental Health Of Somali Refugees*, 2016-12-31, <https://www.refworld.org/pdfid/587f6ac64.pdf> (hämtad 2019-04-04)

UNICEF, *Kvinnlig könsstympning ger flickor men för livet*, 2018-01-01, <https://unicef.se/fakta/kvinnlig-konsstympning> (hämtad 2019-02-08)

UNICEF m.fl., *Northeast Zone Multiple Indicator Cluster Survey 2011, Final Report*, 2011, https://mics-surveys-prod.s3.amazonaws.com/MICS4/Eastern%20and%20Southern%20Africa/Somalia%20%28Northeast%20Zone%29/2011/Final/Somalia%20%28Northeast%20Zone%29/202011%20MICS_English.pdf (hämtad 2019-04-01)

UNICEF, *Somalia MICS 2006 Report*, 2006, https://mics-surveys-prod.s3.amazonaws.com/MICS3/Eastern%20and%20Southern%20Africa/Somalia/2006/Final/Somalia%202006%20MICS_English.pdf (hämtad 2019-04-01)

UNICEF m.fl., *Somaliland Multiple Indicator Cluster Survey 2011, Final Report*, 2014, <https://mics-surveys-prod.s3.amazonaws.com/MICS4/Eastern%20and%20Southern%20Africa/Somalia%20%28>

[Somaliland%29/2011/Final/Somalia%20%28Somaliland%29%202011%20MICS_English.pdf](#) (hämtad 2019-04-01)

United Nations Assistance Mission in Somalia and the World Bank, *Somalia Security and Justice Public Expenditure Review*, 2017-01-01, <http://documents.worldbank.org/curated/en/644671486531571103/pdf/Somalia-SJPER-01302017-Final-Version.pdf> (hämtad 2019-04-08)

US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2017 – Somalia*, 2018-04-20, <https://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=41213> (hämtad 2019-03-14)

World Health Organization (WHO) m.fl., *Eliminating Female Genital Mutilation – An Interagency Statement*, 2008, http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/43839/9789241596442_eng.pdf;jsessionid=1DA0D5BDB252796F01DC8EE0EDFBC02E?sequence=1 (hämtad 2019-02-08)

WHO, *Sexual and reproductive health, Classification of female genital mutilation*, 2007-01-01, <http://www.who.int/reproductivehealth/topics/fgm/overview/en/> (hämtad 2019-02-08)

Tryckta källor

Berggren, Vanja m.fl., *Being Victims or Beneficiaries? Perspectives on Female Genital Cutting and Reinfibulation in Sudan*, *African Journal of Reproductive Health / La Revue Africaine de la Santé Reproductive*, 2006 (vol. 10, nr 2), s. 24-36

John Hopkins University m.fl., *Gaining Insights Into the Pervasiveness of Gender Based Violence in the Three Regions of Somalia*, 2018, (länk saknas)

Puntland Ministry of Planning and International Cooperation Department of Statistics, *Women and Men in Puntland: Facts and Figures 2018, Puntland State of Somalia*, 2018

Rahman, Anika & Toubia, Nahid (red.), *Female Genital Mutilation: A Guide to Laws and Policies Worldwide*, London: Zed Books Ltd, 2000

Muntliga källor

Faisal Ibrahim & Abdirizak Ali, UNFPA Somaliland, samtal med Lifos, Hargeisa, 2018-10-24

FN-tjänsteman, samtal med Lifos, Mogadishu, 2018-10-16

Internationell organisation i Hargeisa, Somaliland (C), samtal med Lifos, Hargeisa, 2018-10-24

Internationell organisation som arbetar med kvinnors rättigheter i Garowe, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

Leila Daud, samtal med Lifos, Mogadishu, 2018-10-17

Nafisa Yusuf Mohamed, Nagaad Network, samtal med Lifos, Hargeisa, 2018-10-24

Nasra Islan, samtal med Lifos, Mogadishu, 2018-10-17
Puntland Human Rights Defender, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

Somali Women Development Centre, samtal med Lifos, Nairobi, 2018-10-19

Tadamun Social Society, samtal med Lifos, Garowe, 2018-10-22

UNICEF Somalia, samtal med Lifos, Mogadishu 2018-10-17

Om Lifos

Lifos är ett center för landinformation och omvärldsanalys. Vi samlar in, analyserar och upprätthåller expertkunskap om länder och regioner från vilka människor söker sig till Sverige.

Lifos mission: Lifos är ett expertorgan, vilket agerar opartiskt och proaktivt för att bidra till rättssäkra och effektiva migrationsprocesser genom tillförlitlig, relevant och lättillgänglig landinformation och omvärldsanalys.

Migrationsverket • 601 70 Norrköping

gb-lifos@migrationsverket.se

<http://lifos.migrationsverket.se> • www.migrationsverket.se